

A társadalmi nemi egyenlőség alapelveinek érvényesítése az emberkereskedelem, valamint a nők és gyermekek szexuális kizsákmányolásának megakadályozása érdekében

Nemzetközi kutatási összefoglaló

Szerkesztette: Betlen Anna

Készült az Európai Összefogás a Nőkereskedelem Ellen (ENATW) elnevezésű projekt keretében.

© Magyarországi Női Alapítvány (MONA)

2007

TARTALOMJEGYZÉK

1.	KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁSOK	3
2.	VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	4
3.	BEVEZETÉS	5
3.1.	Az ENATW projekt	5
3.2.	Módszertan	5
4.	ORSZÁGPROFILOK	7
4.1.	Franciaország	7
4.1.1.	Bevezető	7
4.1.2.	A hazai viszonyok	7
4.1.3.	Az emberkereskedelem áldozatainak nyújtott támogatás és védelem	8
4.2.	Görögország	9
4.2.1.	Bevezető	9
4.2.2.	A hazai viszonyok	10
4.2.3.	A kutatás eredményei és javaslatok	11
4.3.	Magyarország	14
4.3.1.	Bevezető	14
4.3.2.	A hazai viszonyok	14
4.3.3.	A kutatás eredményei és javaslatok	15
4.4.	Olaszország	20
4.4.1.	Bevezető	20
4.4.2.	A hazai viszonyok	21
4.4.3.	A kutatás eredményei és javaslatok	22
4.5.	Litvánia	25
4.5.1.	Bevezető	25
4.5.2.	A hazai viszonyok	26
4.5.3.	A kutatás eredményei és javaslatok	27
4.6.	Lengyelország	29
4.6.1.	Bevezető	29
4.6.2.	A hazai viszonyok	29
4.6.3.	A kutatás eredményei és javaslatok	30
4.7.	Svédország	32
4.7.1.	Bevezető	32
4.7.2.	A hazai viszonyok	33
4.7.3.	A kutatás eredményei és javaslatok	34
5.	A KÖZÖS KUTATÁSI EREDMÉNYEK ÉS JAVASLATOK	36
5.1.	Összefoglaló megállapításaink	37

1. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁSOK

A jelentés az „ENATW – Európai Összefogás a Nőkereskedelem Ellen” című projekt számára íródott az alábbi partnerszervezetek közreműködésével:

- Associazione IRENE, Olaszország, irene@irene.mi.it;
- MONA – Magyarországi Női Alapítvány, mona.alapitvany@gmail.com;
- A. F. P. Patronato San Vincenzo, Olaszország, cfpbergamo@afppatronatosv.org;
- Amicale du Nid, Franciaország, amicaledunid.93@wanadoo.fr;
- Research Centre of Women’s Affairs, Görögország, ginaika@otenet.gr;
- BalticFem, Svédország, info@balticfem.com;
- Women’s Issues Information Centre, Litvánia, mic@lygus.lt;
- Dom Zakonny, Lengyelország, urszulanki@op.pl.

Köszönet illeti az állami hatóságok és civil szervezetek képviselőit, valamint azokat a magánembereket, akik vállalkoztak az interjúra, megosztották velünk szakmai tapasztalataikat. Nélkülük e beszámoló nem születhetett volna meg.

További információ elérhető a www.aretusa.net weblapon.

A jelentés az Európai Bizottság Foglalkoztatási, Szociális és Esélyegyenlőségi Főigazgatóságának pénzügyi támogatásával jött létre. A benne leírt nézetek a szerzőké, s nem tükrözik az Európai Bizottság hivatalos véleményét.

2. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Az ENATW, mint európai szintű szerveződés, az Unió különböző tagállamaiban működő szervezeteket tömörít, amelyek a hálózat közös tevékenysége során kompetenciájukat és tapasztalataikat egymással megosztva, egymást segítve tudatosítják a társadalomban a nők és a gyermekek szexuális kizsákmányolásának és kereskedelmének megelőzésére irányuló, jogi és politikai normák, eszközök fontosságát, és harcolnak ezek érvényesítéséért és megvalósításáért.

A hálózat tagszervezetei elkötelezett hívei a nők és férfiak esélyegyenlősége érvényesítésének, egyben kiállnak az EU tagállamaiban is még napi realitásként jelen lévő nők elleni erőszak megelőzését és leküzdését célzó elvek és intézkedések megvalósítása mellett. A hálózat minden tagja egyetért abban, hogy az emberkereskedelem és a szexuális kizsákmányolás sérti az emberi méltóságot, s ennél fogva a társadalmi nemek közti egyenlőség alapelvét is.

A „European Union plan for combating trafficking in human beings: guidelines” (Az emberkereskedelem leküzdése az Európai Unióban – útmutató) című brosúra ama felismerésből született meg, hogy a szervezeteknek szüksége van valamilyen eszközre, hogy információt tudjanak nyújtani az EU alapelveiről és iránymutatásairól, s amelynek segítségével kidolgozhatják saját emberkereskedelem-elleni politikájukat. Szükségét éreztük ugyanakkor egy olyan kutatásnak is, amely nem pusztán „leírja a problémákat”, hanem a nemzeti és európai szintű szereplők véleményét is kikéri e kérdésekkel kapcsolatban.

Ezért, néhány stratégiai kérdésből kiindulva, úgy döntöttünk, hogy vitát nyitunk a nők jogainak előmozdításában és védelmében tevékenykedő – elsősorban az emberkereskedelem és a szexuális kizsákmányolás ellen fellépő – szereplők között. A jelentésben először bemutatjuk a kutatás eredményeit, és áttekintjük az egyes országok törvényi kereteit, majd

- javaslatokat teszünk arra, hogyan értelmezzük a prostitúció, a szexuális kizsákmányolás és a szexiparon belül az emberkereskedelem kapcsolatát, valamint azokat a hatásokat, amelyeket e jelenségek az emberi jogok védelmére és a nőkkel szembeni erőszak elleni fellépésre gyakorolnak,
- rámutatunk, hogy a kérdést a kereslet (a kliens) és a szexipar felől kell megközelíteni,
- tájékoztatjuk az olvasót arról, hogy hol áll az EU emberkereskedelem-elleni politikájának megvalósítása, elsősorban abból a szempontból, hogy mennyire sikerült a nemzeti és helyi politikai intézkedések közé beilleszteni a férfiak és nők közötti egyenlőség alapelvét.

A jelentés egyik kiemelt szándéka, hogy megindítsa a civil szervezetek, az állami hatóságok és a rendészeti szervek közötti vitát annak érdekében, hogy e szereplők figyelmüket az emberi jogok tiszteletben tartására, a társadalmi nemek közti egyenlőség megteremtésére és a társadalmi befogadásra irányítsák. Az ENATW ugyanis ezekből az alapelvekből kiindulva kíván harcolni a szexuális kizsákmányolás és a nőkereskedelem ellen.

3. BEVEZETÉS

3.1. Az ENATW projekt

Az Európai Összefogás a Nőkereskedelem Ellen (ENATW) 2003 óta dolgozik az emberkereskedelem és a társadalmi nemek egyenlőségének területén működő nőszervezeteket tömörítő hálózat kialakításán.

Az „ENATW – Európai Összefogás a Nőkereskedelem Ellen, 2006” projekt munkaprogramját az Európai Bizottság Foglalkoztatási, Szociális és Esélyegyenlőségi Főigazgatósága finanszírozta a VP/2005/024 számú „Kezdeményezés a nők és férfiak közti társadalmi nemi egyenlőség előmozdítására, ideértve a nőkereskedelem elleni tevékenységeket” pályázati felhívás keretében.

A projektet az olaszországi Associazione IRENE vezette két regionális koordinátorral, a Magyarországi Női Alapítvánnyal (MONA-val) és az olasz A. F. P. del Patronato San Vincenzóval közösen.

A projektvezető és a két koordinátor együttműködött az ENATW-ban más országokat képviselő szervezetekkel is: Amicale du Nid (Franciaország); Research Centre of Women's Affairs (Görögország); BalticFem (Svédország); Women's Issues Information Centre (Litvánia); Dom Zakonny (Lengyelország).

A hálózat fő célja előmozdítani, hogy az emberkereskedelem – főképp a megelőzés – kérdését az illetékes szakemberek és hatóságok a társadalmi nemek szemszögéből közelítsék meg, figyelembe véve egyúttal a szexuális kizsákmányoláshoz és a nők elleni erőszakhoz kötődő társadalmi és egyéni felelőségeket is. Mint az Európai Parlament jelentésében (A6-0400/2005) olvasható, „a nemek közötti egyenlőség valamennyi EU-politikában való érvényesítése, illetve az esélyegyenlőségről szóló nemzeti jogszabályok végrehajtása létfontosságú az emberkereskedelem olyan hajtóerőinek ellensúlyozásában, mint a szegénység, a társadalmi kirekesztés, a munkanélküliség, az oktatás hiánya, a korrupció, a diszkrimináció és a nők bántalmazása”.

Az ENATW azt szorgalmazza, hogy az emberkereskedelmet az emberi jogok és a társadalmi nemek szempontjából kell megközelíteni, ezért azon az állásponton van, hogy az emberkereskedelem-elleni nemzeti és helyi akciótervekbe integrálni kell az európai standardokat. A projekt keretében az ENATW kiadta a „European Union plan for combating trafficking in human beings. Guidelines” (Az emberkereskedelem leküzdése az Európai Unióban – útmutató) című brosrútát.

Az ENATW 2003 óta tartja fenn www.aretusa.net címen elérhető webportálját, amelyen közreadja a hálózat tevékenységeiről szóló információkat, és elősegíti a nőkereskedelem megelőzéséért és a nők jogainak védelméért tevékenykedő nőszervezetek közti információcserét, a bevált módszerek terjesztését.

3.2. Módszertan

Az ENATW bővítésének programja felvetette a kérdést: melyek a közös és melyek az eltérő vonások a hálózat tagjait alkotó civil szervezetek által képviselt országok helyzetében és gyakorlatában? Kikhez, milyen célcsoportokhoz kell fordulnunk, miképp kell megfogalmaznunk programunkat, ha felvilágosító anyagainkkal és köztudatosság-növelő rendezvényeinkkel mindenütt el akarjuk érni a közvéleményt és az államhatalom illetékes szerveit?

Szerény lehetőségeink keretei között fel akartuk tehát térképezni, hogy milyen attitűd jellemzi az ENATW-hoz csatlakozott civil szervezetek által képviselt államok jogalkotóit és jogalkalmazóit (politikusok, állami és rendőri vezetők). Kíváncsiak voltunk, hogy milyen ismereteik vannak az emberkereskedelemről, s mit tudnak a prostitúció és az emberkereskedelem kapcsolatáról. Fel akartuk tární, hogy milyen információkkal, adatokkal rendelkeznek a prostitúcióról és az emberkereskedelemről otthon és Európában. Tudni akartuk, mennyire ismerik, és hogyan ítélik meg a hazájukban a prostitúcióval, illetve az emberkereskedelemmel kapcsolatos jogi és intézményrendszert. Érdekelt bennünket, hogy – az emberkereskedelem nyilvánvaló s szinte kötelező elítélése mellett – elfogadják, vagy ugyancsak leküzdendő társadalmi problémának látják-e a prostitúciót magát is. Hiszen, ha egyaránt felhasználható anyagokat akarunk készíteni, mindenütt hatásos rendezvényeket akarunk szervezni, úgy kell megfogalmaznunk álláspontunkat, hogy azt mindenütt egyformán értsék.

Annak érdekében, hogy kutatásunk az egyes országokra vonatkozóan összevethető eredményt hozzon, közös interjútervet dolgoztunk ki, amely a következő témaköröket járta körül:

- a prostitúció fogalma, főbb okai, gyermekprostitúció;
- a hazai szabályozás megítélése;
- a nemzetközi normák megítélése;
- a prostitúció szereplői, adatok a hazai és az európai prostitúcióról, az állam szerepe, feladata;
- az emberkereskedelem fogalma, hazai és nemzetközi adatok;
- szükség van-e jogszabály-módosításra, kinek a feladata a prostitúcióval és az emberkereskedelemmel szembeni fellépés, hogyan kell kezelni az emberkereskedelem áldozatait;
- milyen szolgáltatásokra van szükség, milyen hazai és milyen külföldi szolgáltatásokat ismer az interjúalany.

A rendelkezésünkre álló szűk forrásokra és rövid időre tekintettel interjúalanyainkat a politikai és állami döntéshozatal, valamint a prostitúció és az emberkereskedelem elleni küzdelemmel foglalkozó rendészeti szervek, illetve az áldozatokkal foglalkozó civil és szakmai szervezetek vezetői közül igyekeztünk válogatni, mivel az ő tájékozottságuk, hozzáállásuk alapvetően meghatározza egy ország prostitúcióval, emberkereskedelemmel kapcsolatos politikáját. Előzetes elképzeléseinket nem minden esetben tudtuk teljes mértékben megvalósítani, mivel felkért interjúalanyaink között akadtak olyanok, akik nem álltak a rendelkezésünkre. Tagszervezeteink az interjúk alapján 4 európai országról (Görögország, Litvánia, Magyarország, Olaszország) készítettek rövid beszámolót. A projektben részt vevő többi szervezet (Franciaország, Lengyelország, Svédország) más források felhasználásával készítette el országjelentését.

4. ORSZÁGPROFILOK

4.1. Franciaország

4.1.1. Bevezető

A partnerszervezet bemutatása

Az Amicale du Nid 1946-ban alakult meg azzal a céllal, hogy menedéket, szociális szolgáltatásokat nyújtson és foglalkozási alternatívákat kínáljon prostituált nőknek. Az egyesület megalakulása óta az állami szervekkel kötött megállapodások keretében egy sor társadalmi kezdeményezést dolgozott ki Párizsban és a nagy elővárosi övezetekben. Az Amicale du Nid székhelyei Párizsban, valamint Hauts-de-Seine és Seine-Saint-Denis megyékben találhatóak, de a szervezet jelen van még Grenoble-ban, Lyonban, Marseille-ben, Montpellier-ben és Toulouse-ban is. Szolgáltatásai felölelik a könnyen elérhető mobilcsapatot, konkrét szociális támogatásokat, krízismhelyet, nappali menedéket, képzési és szakképző központokat, de folytatnak különféle társadalmi integrációt elősegítő tevékenységeket is. Részt vesz a serdülők prostituálttá válásának megelőzését, illetve a veszélyeztetettek felvilágosítását célzó egészségügyi és szociális intervenciót követően szolgáltatásokban is. A szolgáltatásokat mintegy 200 szakképzett munkatárs (speciális képzést nyújtó szakemberek, szociális munkások, családi kérdésekben tanácsadók, pszichiáterek, pszichológusok stb.) végzi, akik multidiszciplináris csapatokban dolgoznak együtt. 2005-ben az Amicale du Nid mintegy 4700 embernek nyújtott menedéket. Az egyesület célja, hogy a legális jövedelemszerzés útjára állítva őket, elősegítse a prostitúcióban élő emberek integrálódását. Az egyesület alapelve, hogy az emberi test nem képezheti adás-vétel tárgyát, mert az nem fér össze az emberi méltósággal. Ezért az egyesület ellenzi a prostitúció szakmaként való elismerését, támogatja eltörlését, és elutasítja keretek közé szervezését.

4.1.2. A hazai viszonyok

Az Amicale du Nid tevékenysége és szolgáltatásai egy sor hazai és nemzetközi jogszabályon alapulnak, többek között a Franciaországban 1960. november 25-én hatályba lépett 60-1246 sz. törvény VIII. fejezete 3. cikkelyén: „A börtönből szabadulók, a prostitúció által veszélyeztetett vagy a prostitúció állapotából menekülő személyeknek menedék nyújtható, amennyiben megállapodás születik velük állami vagy magánintézményben történő szociális rehabilitációjukról”; és 5. cikkelyén: „Minden tartományban létre kell hozni és fenn kell tartani egy szociális szolgálatot, amely felkutatja a prostitúció által veszélyeztetett személyeket, és nekik menedéket nyújt, valamint biztosítja a számukra szükséges segítséget; a prostitúcióból menekülteknek szociális és egészségügyi segítséget ad”.

Franciaországban nincs reglementálva a prostitúció, a prostituáltak – magáért a prostitúcióért – nem minősülnek bűnelkövetőknek. A rendőrség ugyanakkor lépéseket tehet a prostitúció közrendet zavaró megnyilvánulásainak megfékezésére (bírságot kaphatja a felajánkozást), és eljárhat a futtatók és a kereskedőhálózatok ellen. A belbiztonsági törvény 2003. márciusi hatályba lépése óta Franciaországban a prostituáltakra maximum 3500 eurós bírság vethető ki, és maximum hat havi elzárásra ítéltetők. Az emberkereskedelem külföldi áldozatai vallomást kell tenniük kerítőik, futtatóik ellen, ha az országban akarnak maradni, ellenkező esetben kérvényezniük kell a származási országukba való hazatérést. A hatósággal együttműködő áldozatok állami segítséget igényelhetnek társadalmi és munkaerőpiaci reintegrációjuk megkezdéséhez. A 2003-as belbiztonsági törvény alapján megerősített rendőrség munkáját az emberkereskedelem visszaszorításáért felelős központi hivatal (OCRETH) és szociális szolgálatok – mint például az Amicale du Nid – által nyújtott menhelyek és szolgáltatások segítik.

Az emberkereskedelem áldozatait kiszolgáló menhelyeket az államilag finanszírozott Ac.Sé elnevezésű szervezet koordinálja. 2006 novemberében, az Amicale du Nid 60. születésnapján Catherine Vautrin esélyegyenlőségi miniszter kijelentette: „A becslések 18 ezerre teszik a franciaországi prostituált nők számát, akiknek 80%-a külföldi, s utóbbiak legalább 80%-a az emberkereskedelem áldozata. A modern rabszolgaságnak eme formája elsősorban a nőket és a fiatal lányokat sújtja (...)” „A prostitúcióba bevont nők többségének helyzete rendkívül instabil, az elutasítottság és az elszigetelődés számos formája sújtja őket (...)

Az ő érdekükben hozott társadalmi intézkedések közé tartozik a kirekesztés elleni küzdelem, illetve a jogvédelmüket, az integrációjukat, a függetlenségüket támogató, valamint a nőkkel szembeni erőszak visszaszorítását célzó programok.”

Már évek óta ismertek az emberkereskedelem csatornái. Az adatok szerint 2005-ben 42 nemzetközi emberkereskedő hálózatot számoltak fel az országban. Mivel a francia törvények értelmében a közterületi felajánkozás bűncselekmény, a megindított eljárások alapján statisztika készíthető a prostitúcióról.

2005-ben ezek szerint 2859 személy ellen indult eljárás felajánkozás miatt, akik közül 39 volt kiskorú. Az eljárás alá vontak 81%-a külföldi volt.

2004-ben 3290 személyt marasztaltak el felajánkozás miatt. Fontos tudnunk, hogy a 2003-as törvény hatályba lépése óta, amely súlyos csapásokat mért az emberkereskedő hálózatokra, kevesebb az ilyen ügyben indított eljárás, mert csökkent az utcai prostituáltak száma, és az ezzel foglalkozó bünszervezetek egymás után költöznek más országokba. Ha a rendőrség meg tudja akadályozni az emberkereskedő-hálózatok tevékenységét, s azok így elesnek bevételeiktől, más országba települnek át, általában Olaszországba, vagy Spanyolországba, ahol enyhébbek a törvények.

4.1.3. Az emberkereskedelem áldozatainak nyújtott támogatás és védelem

Ha az áldozat akár megszökik fogva tartójától, akár a rendőrségen jelenti fel, saját biztonságát komolyan kockáztatja. Hivatalosan a 2003. márciusi belbiztonsági törvény 76. cikkelye rendelkezik a tartózkodási engedély kiadásáról és az utazáshoz való jogról azon áldozatok számára, akik együttműködnek a rendőrséggel, illetve biztonságos lakhatásról egy menedékhelyen azok számára, akik nem tudnak visszamenni hazájukba. 2002-ben a Direction Générale de l'Action Sociale (Társadalompolitikai Főigazgatóság) létrehozott egy országos hálózatot az emberkereskedők és futtatók áldozatainak lakhatásának és védelmének biztosítására. Ezenkívül egyes szervezetek, mint az Amical du Nid is, segítenek helyben megoldani azoknak az áldozatoknak az elhelyezését és védelmét, akik nem szorúlnak rá arra, hogy valahol másutt kelljen elrejtőzniük az országban.

A beavatkozásra a nőkereskedők karmaiból való kikerülést megelőzően vagy közvetlenül a megszabadulás után kerül sor. Az első lépés mindenképpen a kockázatfelmérés. Szükség esetén gyorsan meg kell szervezni az adott személy biztonságát. A kilépők előtt álló egyik lehetőség, hogy együttműködnek a rendőrséggel, és cserébe védelmet, szociális és adminisztratív szolgáltatásokat (tartózkodási és munkavállalási engedély), valamint pszichológiai támogatást kapnak, illetve segítséget alapvető szükségleteik kielégítéséhez.

A szervezetek leginkább az általános keretek tekintetében ütköztek akadályokba. A belbiztonsági törvény egyfelől kedvez az igazságszolgáltatási hatóságokkal együttműködő áldozatoknak, másfelől viszont drasztikusan korlátozza az olyan személyeknek nyújtható támogatást, akik nem tudnak együttműködni, vagy biztonsági okokból nem tudnak hazatérni. A szociális szolgálatok azonban ki tudják alakítani a bizalmi viszonyt a hatóságokkal. Ha jó a kapcsolatunk a rendőrséggel, valamilyen adminisztratív megoldást mindig találhatunk az adott áldozat helyzetének rendezésére, függetlenül attól, hogy konkrétan milyen normák vonatkoznak az emberkereskedelemre. Az állandó tartózkodási engedély megszerzéséhez meg kell várni, amíg az emberkereskedőt elítélik. A nyomozás hosszú ideig is eltarthat, ami igen nehéz időszak az áldozatok számára, mert családjuk ki van téve a bosszúnak, és még az is előfordulhat, hogy az emberkereskedőt szabadlábra helyezik.

Családjuk vagy közösségük nyomásának hatására az áldozatok olykor visszavonják a feljelentést. A nyelvi, életmód- és szokásbeli különbségek miatt szükség van kulturális közvetítőkre: etnopszichiáterekre vagy az áldozat honfitársaira, akik segítenek megérteni az adott esetet, segítenek kapcsolatot kiépíteni az áldozattal, és el tudják neki magyarázni, hogy milyen segítséget fog kapni. Az áldozatok zöme a legdurvább erőszaknak volt kitéve, és poszttraumatikus stressz-zavarban (PTSD) szenved, ezért szakszerű segítségre van szüksége ahhoz, hogy megértse, min ment keresztül, és időre, biztonságérzetre van szükségük. Sajnos, a rendőrség és a közigazgatási hatóságok által adott idő nem mindig elég, s ezzel csak még több szenvedést okoznak az áldozatoknak.

4.2. Görögország

4.2.1. Bevezető

A partnerszervezet bemutatása

A Nőkutatások Központja (Research Centre of Women's Affairs - RCWA) egy 1987. október 22-én alapított nonprofit civil szervezet. Tevékenységi köre:

- a nőket érintő politikai kérdések, azok elméleti és gyakorlati aspektusainak bemutatása, érvényesítése;
- előadások, konferenciák, kulturális szemináriumok és felvilágosító találkozók szervezése a nőket érintő témákban Görögországban és külföldön;
- a nőkre vonatkozó dokumentumok összegyűjtése, elemzése és nyilvánosságra hozatala; Női Dokumentum és Információs Központ (Women's Documents Centre of Information) létrehozása;
- más női és feminista civil szervezetekkel való együttműködés hazai és a nemzetközi szinten.

A Központi Irodában az alábbi tevékenységek folynak:

- a nőszervezetek tevékenységét bemutató dokumentáció és
- 800 kötetből álló könyvtár működtetése;
- az 1980 óta megjelent, nőkre vonatkozó újságok és folyóiratok, cikkek, interneten található információk kategóriánkénti gyűjtése;
- női egyesületek és csoportok által szervezett találkozói- és konferenciaanyagok archiválása (a felszólalások, jegyzőkönyvek stb. dokumentációja);
- A „Non-Aligned Women's Movement” (Az el nem kötelezett nőmozgalom) című újság kiadása;
- a „Telessilla” (görög feminista hálózat) háromhavonkénti bulletinjének kiadása.

Az RCWA az alábbi tevékenységekkel igyekszik a nyilvánosság figyelmét felhívni a prostitúcióra és az emberkereskedelemre:

- kiterjedt kutatást végzett a prostitúció görögországi elterjedtségének megállapítására, amelynek eredményeit 1991 júniusában a pán-európai kongresszuson mutatta be Amszterdamban; az eredményeket, illetve következtetéseket folyóiratokban és újságokban is megjelentette;
- részt vett Pekingben a Nők Évtizede alkalmából tartott ENSZ világkonferencián. A „görögországi nőkereskedelem” témájáról workshopokon számolt be (1995);
- tagja a MAPP-nak (Movement for the Abolition of Prostitution and Pornography), a CATW (Nőkereskedelem Elleni Koalíció) európai szekciójának, amely a menekültek helyzetével foglalkozik ez nem igaz, kihagynám elsősorban; a 2006-os berlini futball-világbajnokság idején részt vett az emberkereskedelem és a prostitúció elleni kampányban;
- 2003 óta vesz részt az ENATW–ARETUSA-ban, többek között abban a tiltakozó kampányban is, amelyet a 2004-es athéni olimpiai játékok idejére Görögországba hurcolt nők miatt szerveztek;
- különféle európai projekteken vesz részt. DAPHNE (koordinátorként): „Női menekültek – állítsuk meg a nők szexuális kizsákmányolását és a nőkereskedelmet” (1998); „Társadalmi védőernyő a pedofília, a gyermekrablás és a gyermekek szexuális kizsákmányolása ellen” (2003), STOP II.: „Bevándorló nők integrálása” és „Bevált módszerek tanulmányozása a nőkereskedelem ellen tevékenykedő szervezetek közti együttműködésre” (2001).

A kutatás háttere

Görögországban a törvény legalizálja és szabályozza a prostitúciót, s ekképp „teoretikusan” védelmet nyújt a prostituáltaknak. A valóságban azonban épp az ellenkezője történik. A prostitúció legalizálása arra jó, hogy el lehessen rejteni, valójában hány nőt is kényszerítenek prostitúcióba. A hazai és nemzetközi szervezett

bűnözésnek, a kerítőknek, a globális szexrabszolgaiparnak megvan a fedezéke, amelynek védelmében nőket és lányokat lehet adni-venni, mert az emberkereskedelem áldozatait prostituáltként legalizálhatják. Ha egy nőt behoznak Görögországba, azonnal megkapja a prostituált legális státuszát. Olyan civil szervezetek, amelyek kifejezetten az emberkereskedelem áldozatainak védelmével foglalkoznak, rendszeresen találják szembe magukat ezzel a problémával: a nőkereskedelem áldozatait szinte lehetetlen megtalálni és segíteni, hiszen többségüket prostituáltként legalizálták. Ezért sok civil szervezet újradefiniálta szerepét, és a prostitúcióban jelenlévő erőszak ellen szólal fel, tudván, hogy az emberkereskedelem áldozatait többnyire prostitúcióra kényszerítik. Egyértelmű, hogy a törvény ezzel a duplafenekű jogi helyzettel – a könnyű átjárás az illegális emberkereskedelemből a legális prostitúcióba – egyszerűen szőnyeg alá söpri azt a tényt, hogy a prostitúcióban a prostituáltat kizsákmányolják. Az állami hatóságok pedig alibit kreáltak maguknak azzal, hogy hatályba léptették az áldozatok védelméről szóló törvényt. Pedig csak igen kevés áldozat tekinthető jogilag az emberkereskedelem áldozatának. A hatóságok tehát képtelenek megállapítani, hogy milyen mértékű is ez a jelenség, holott Görögország egyaránt cél- és tranzitország, elsősorban a Balkánról és a kelet-európai országokból származó nő- és leánykereskedelemben. A prostitúciót az emberkereskedelemtől elválasztó politika nem védi meg az áldozatokat, és hatástalan az emberkereskedelem ellen. A legális prostitúciót el kell törölni.

A 13 interjú Athénban, Larisszában, Alexandroupoliban, Komotiniben és Kilkiszben készült. A megkérdezettek közül csak a Közrendészeti Minisztérium Emberkereskedelem Osztályának athéni és larisszai tisztviselői vállalták névvel az interjút. A többiek – kórházi és egészségközponti orvosok, az egészségügyi minisztérium hivatalnokai, az Észak-Görög Prefektúrák munkatársai, az Esélyegyenlőségi Hivatal Főtitkárságának munkatársai – anonimitást kértek. A törvényi keretek (ld. a jogi környezet elemzését) alapján ezek a szektorok a legrelevánsabbak az emberkereskedelmi ügyekben. Az interjúalanyok neve és válaszaik hozzáférhetőek az RCWA irodáiban, de az adatokat nem hozzuk nyilvánosságra. Itt kell megemlítenünk, hogy a Közrendészeti Minisztérium munkatársa nem volt hajlandó a személyes véleményét firtató kérdésekre válaszolni, csak az emberkereskedelemmel, főként a vonatkozó törvényekkel, támogató szolgáltatásokkal és statisztikai adatokkal kapcsolatban nyilatkozott.

4.2.2. A hazai viszonyok

A hatályos törvény sokak szerint általánosságban jó. Noha tekinthetjük a törvényt a jó irányba tett első lépésnek, a támogató mechanizmusok fájdalmasan hiányoznak belőle. Folyamatos frissítése és javítása szükséges, mivel a szexipar is alakul, és minduntalan újabb utakat talál fennmaradásának és profitjának biztosítására. Legtöbb interjúalanyunk elismerte, hogy nem ismeri pontosan a jelenlegi jogszabályokat, de bírálta, amiért tehetetlenek, lazák és rugalmasak az elkövetőkkel (futtatókkal és kliensekkel) szemben, illetve – minthogy eredménytelenek, és kevés ítélet születik az elkövetőkkel szemben – mondhatni szinte nem is léteznek. Az új törvény szerint az áldozatok azzal a feltétellel részesülhetnek védelemben, hogy együttműködnek-e a rendőrséggel, ami negatívnak értékelendő, de hatályon kívül helyeződik, amint Görögország ratifikálja az Európa Tanács Egyezményét.

Csak egy megkérdezettünk utalt a prostitúciós törvényre, amely a pénzért árult szex dimenziójában elfogadhatatlan, mert a prostitúciót szakmának tekinti, s nem a nők elleni erőszak egy formájának. Interjúalanyaink többségének semmi tapasztalata nincs a törvény gyakorlati alkalmazásáról. Csak ketten nyilatkoztak úgy, hogy a támogató struktúrák (mind a magán, mind az államiak) elégtelenek. Az egyikük jelezte, hogy nincsenek reális hivatalos adatok, s a szolgáltatások kevés áldozathoz jutnak el. A másikuk – egy nő – elmesélte, hogy amikor emberkereskedelmi eljárásokban a bíróságon tolmácsolt, a kerítők és a futtatók a bíróság folyosóján várakoztak.

Az emberkereskedelemre vonatkozó nemzetközi jogszabályok

Egyesek ismerték a nemzetközi normákat és jogszabályokat, ezeket pozitívnak ítélték, s hangsúlyozták, hogy kemény és kitartó munkára van még szükség. Az elérhető haszon növekedésével nemcsak a célországoknak, hanem a kiindulási országoknak is szembe kell nézniük a korrupció, a szervezett bűnözés, a szegénység és a munkanélküliség problémáival. Ismerik az ENSZ-konvenciókat, az EU-normákat, s használják is őket viszonyítási pontként, de sokan kételkednek hatékonyságukban (mivel egyes országok nem fogadják el ezeket). Interjúalanyaink kijelentették, hogy a politikai és közigazgatási szerveknek tudniuk kell az említett jogi dokumentumokról, de voltak, akik kételkedtek abban, hogy megvan-e a kellő politikai akarat ahhoz, hogy ezeket átvegyék és alkalmazzák. Mások szerint Görögország vagy nem is vette át a nemzetközi előírásokat, vagy nem ismeri azokat, és ezért nem alkalmazza. Az egyes országok saját hazai jogrendjükbe

illesztik az EU-normákat, de Görögország még nem vette át a Palermói Protokollt és a Tanács 2005-ös egyezményét.

A meginterjúvált személyek nem ismerik a prostitúcióval kapcsolatos hivatalos statisztikákat; becsléseik szerint 150-160 ezer prostituált van (legális és illegális együttesen). A kliensek számát pedig 600 ezerre, 960 ezerre, illetve 1-2 millióra tették. A futtatók már kevesebben vannak, hiszen egy futtató egynél több nőnek a „tulajdonosa”. De a szexiparban nemcsak a prostituáltak, kliensek és kerítők vesznek részt, hanem a rendőri szervek, hotel-, bár- és szexbolttulajdonosok, szextelefon-cégek, filmesek, modellügynökségek stb. Ezért is nagyon nehéz elejét venni az emberkereskedelemnek úgy, hogy csak azok után nyomoz a rendőrség, akik meggazdagodtak az emberi testek adás-vételével. Különlegesen képzett rendőrökre, szociális szolgálatokra, de legfőképpen erős politikai akaratra van szükség. Az emberkereskedelem elleni küzdelem egyedül Görögországban évente 70 millió euróba kerül. Ám az emberkereskedelem megszüntetésének pozitív hatása a társadalomra ennél jóval többet ér, és minden szinten érzékelhető lenne.

Az áldozatok támogatása a társadalmi gondoskodás feladata volna, és e téren Görögországban nagyok a hiányosságok. Az emberkereskedelem elleni harc költségei egyre nőnek a korrupció miatt. A nőkereskedelem és a prostitúció elleni fellépésre legalkalmasabb szervezetek az állami hatóságok (rendőrség, prefektúrák és önkormányzatok, a szociális szolgáltatók, igazságszolgáltatási hatóságok, kórházak, egészségügyi központok és menedékhelyek), a civil szervezetek (az áldozatokat segítő szolgálatok), az egyház, a tömegmédiá (az áldozatok valódi körülményeinek bemutatása, a prostitúció és nőkereskedelem modernkori rabszolgaságként való tudatosítása, a szexuális szolgáltatások iránti keresletet ösztönző társadalmi sztereotípiák és életmódok elítélése), az oktatási rendszer és az európai projektek. Azoknak a szervezeteknek és testületeknek, amelyek a felsorolt szolgáltatásokat nyújtják, világos jogi keretekre, pénzügyi támogatásra, szakértőkre és emberi erőforrásokra, szociális szolgáltatásokra van szükségük.

4.2.3. A kutatás eredményei és javaslatok

Az emberkereskedelem következtében a modern társadalmakban újra megjelent a szexrabszolgaság, s annak nyomán nő a hozzá kapcsolódó bűncselekmények száma. A nőkereskedelem és a szexrabszolgaság áldozatainak többségét prostitúcióra kényszerítik, és szexuálisan kizsákmányolják őket. Akár a beleegyezéssel, akár anélkül történik, a prostituáltakat kizsákmányolják; úti és jogi dokumentumaikat elveszik tőlük, s ez különbözteti meg az emberkereskedelmet az embercsempésztől. A prostitúcióban való szexuális kizsákmányolás céljából történő nőkereskedelem a leggyalázatosabb fajta embercsempészet, mert sötét körülmények között üzemelő, illegális bűnszervezet bonyolítja, és nem tudható, hogy az áldozat beleegyezésével történt-e, sem az, hogy miféle körülmények kényszerítették ebbe a helyzetbe.

Az embercsempészet esetében az történik, hogy az illegális bevándorlók egy jobb élet reményében fizetnek azért, hogy becsempésszék őket valamilyen országba, noha általában tisztában vannak azzal, hogy illegális belépésük milyen veszélyekkel jár stb. Az emberkereskedelem esetében az áldozatokat megtevesztik. A szexrabszolgaság változásokat hozott a prostitúcióba is, nőtt az erőszak, egyre fiatalabbak az áldozatok; az emberi test egyre olcsóbb, így szinte mindenki hozzájuthat. Régebben a kliensek és a futtatók jól körülírhatóak voltak, bizonyos kisebbségekhez, sűrűn bűnöző csoportokhoz tartoztak. A prostituáltak szintén bizonyos profillal rendelkeztek (kor, képzettség, társadalmi osztály, családi állapot, háttér). Manapság azonban, Görögországban a kliensek is és a futtatók is bármilyen társadalmi és gazdasági státuszú személyek lehetnek (ügyvezető igazgatók, üzletemberek, munkások, görögök, bevándorlók, egyetemisták stb.). De még a kispénzűeknek is jut friss hús, olyan, amilyenre gusztusuk támad.

A gyerekprostitúció

Interjúalanyaink szerint Görögországban nem létezik gyermekprostitúció, vagy csak elenyésző mértékben. Pedig a szexuális kizsákmányolásnak ez a legrosszabb formája, hiszen az áldozatok, koruknál fogva, mind fizikailag, mind pszichológiailag sebezhetőbbek. Teljesen védtelenek, könnyen becsaphatóak és manipulálhatóak. Olyan embertelen jelenség, amely nemcsak a gyermekeket stigmatizálja egész hátralévő életükre, hanem azokat a társadalmakat is, amelyekben megjelenik. Interjúalanyaink többsége nem tud hivatalos adatról, ami tudásuk van a kérdéssel, az a média által véletlenszerűen feltárt esetekkel kapcsolatos. A törvény gyermek alatt kiskorút ért, az áldozat 18 éves koráig a prostitúció bűncselekmény (büntetőtörvénykönyv 351A), és a büntetés egyre szigorúbb, minél fiatalabb az áldozat. Ám gyakran a 12-13 évesek prostitúcióját nevezik csak gyermekprostitúciónak. Nemrégiben olyan prostitúciós esetekkel találkozhattunk, amelyekben az áldozatok még 8 évesek sem voltak, ami jelzi, hogy a fogyasztói

társadalomban a csecsemőket és a kisgyerekeket is árucikknek tekintik a szexpiacra, s minél fiatalabbak, annál kívánatosabbak. Az árak alacsonyok, így bárki megengedheti magának.

A prostitúció és a szexuális kizsákmányolás

Interjúalanyaink egybehangzóan állították, hogy a prostitúció legfőbb oka a szegénység. További okok a nők alacsony képzettsége, alacsony önbecsülése és téves meggyőződése, hogy „így lehet gyorsan sokat keresni”. A szegény vagy politikailag instabil országokból származó fiatal nők hiszékenyséjük, naivitásuk, egy jobb életben való reménykedésük miatt könnyen válnak a szexipar és a szervezett bűnözés kizsákmányoltjaivá. A szexiparban elérhető hatalmas, nem adózó jövedelem és számtalan egyéb tényező tartja fenn az emberkereskedelmet és a prostitúciót. Sokan mégis úgy tartják, hogy a prostitúció létezésének alapvető okait mai társadalmunkban az emberi élet lealacsonyodásában, elértéktelenedésében, iparcikké válásában, s a nemek és az osztályok közötti strukturális és fundamentális egyenlőtlenségekben kell keresni.

Társadalmunkban a szexuális szolgáltatások iránt igény növekedése táplálja és újratermeli az elidegenedett és elszigetelt emberek szexuális neurózisát – a jelenség káros a kliensekre és a társadalom egészére nézve is. Az ember ember általi kizsákmányolásához társadalmi és gazdasági beidegződések vezetnek, továbbá a nők helyzetét és szerepét meghatározó társadalmi sztereotípiák, amelyek megakadályozzák az egyenlőségen alapuló viszonyok kialakulását, szintén hozzájárulnak a prostitúció és a nőkereskedelem fennmaradásához. Az ismeretek és a támogató szolgáltatások hiánya a célországokban szintén az emberkereskedelmet segíti. A megkérdezettek szerint a prostitúció további társadalmi problémákat okoz, amelyek széles körben kihatnak az egész ország gazdasági és társadalmi életére. Törvényeivel, politikai lépéseivel, s azok gyakorlati alkalmazásával illetve figyelmen kívül hagyásával maga az állam játssza a legfőbb szerepet a prostitúció fenntartásában vagy visszaszorításában.

A görög állam elfogadja a prostitúciót, mindössze szabályozni próbálja azt. Erkölcsi megfontolásokból elrejtteni igyekszik a problémát, s nem a megszüntetését célzó eljárás kidolgozásán fáradozik. Alszent módon jár el, mert egyfelől támogatja a legális prostitúciót (adót szed, védi a szexipart), másfelől fellép az emberkereskedelem és az emberkereskedők ellen. Az állam hivatalosan szembeszáll az emberkereskedelemmel, ám tisztviselői gyakran eltűrik azt, tekintet nélkül az áldozatokra. Arról, hogy a prostitúció hasznos-e vagy káros a társadalom számára, eltérőek a vélemények. Egyesek szerint, ha káros a nők számára, akkor káros az egész társadalomra, s akkor nem spekulálhatunk azon, hogy mi lenne, ha a prostitúció valóban „szabad választás” kérdése volna – ahogy sokan állítják. A prostitúció azt a modellt terjeszti, hogy a szexualitás és a nők teste árucikk, tehát negatívan befolyásolja a nők és a férfiak közti egyenlő viszonyokat. A prostitúció és a nőkereskedelem kihat a családon belüli erőszakra is. A társadalomnak ez a rétege (a prostituáltak, futtatók és kereskedők) pedig a társadalmi fejlődés szempontjából hasznos piacokon és foglalkoztatási szektorokban is tevékenykedhetne. A prostitúció és a nőkereskedelem összefonódik a pénzmosással, a feketepiacal, a gazdaságot és társadalmat általában érintő szervezett bűnözéssel.

Mások azonban azon a véleményen vannak, hogy bár a prostitúció több kárt okoz, mint hasznot, ugyanakkor ebbe beleértik azt is, hogy valamennyi pozitív hatása azért van.

Ismét mások a prostitúciót a társadalom szövete szükséges és elkerülhetetlen, valamelyest szabályok közé szorítandó részének tekintik.

A prostituáltak profilja

A prostituáltak általában valamilyen szegény országból származó fiatal és elkecsereedett nők, akik pszichológiai és fizikai kényszernek engedelmessé válnak, alacsony az önbecsülésük, bizonytalanok, beletörődtek helyzetükbe, és nemigen akarnak lépni. Egyes interjúalanyaink megkülönböztették az áldozatokat azoktól, akik önként váltak prostituálttá: őket profiknak és kapzsinak tartották. A megkérdezettek úgy gondolták, a prostituáltaknak pszichológiai és pénzügyi támogatásra, biztonságos környezetre, társadalmi beilleszkedési, tanulási és munkalehetőségre, orvosi ellátásra van szükségük. Emberi és személyi jogaik tiszteletben tartása végett e segítséget szervezeten, ám diszkrétan kell nyújtani.

A kliensek profilja

A prostitúció fogyasztói kikerülhetnek bármely gazdasági és társadalmi osztályból, iskolai végzettségüket és társadalmi státuszukat tekintve a legkülönbözőbb csoportokhoz tartoznak. Mindenütt vannak erőszakos, torzult lelkű emberek, akik nők és gyermekek megalázásában és kizsákmányolásában lelik örömeiket.

Ma a szexuális szolgáltatások piacán minden férfi potenciális vevő. Egyesek (olykor még női beszélgetőpartnereink is) természetesnek tartják, hogy a férfiak szexuális szolgáltatásokat vesznek, ha magányosak, pszichológiai vagy társadalmi problémáik miatt képtelenek a normális kapcsolatteremtésre és annak keretein belül szexuális igényeik kielégítésére, vagy pusztán szexuális életüket akarják változatosabbá tenni. Nyilvánvaló, hogy míg Görögországban szexuális örömszerzés céljából nőt vásárolni erkölcsileg és társadalmilag elfogadott dolog, prostituáltként lenni nem az. Minél tovább él ez a felfogás, annál inkább nő a nők iránti kereslet. A kliens esetében pszichológiai támogatásra, szociális felvilágosításra, a nők szerepéről alkotott képének megváltoztatására, s olyan kampányokra van szükség, amelyek rávilágítanak a szexuális szolgáltatás vásárlásának erőszakos és megalázó voltára.

Interjúalanyaink többsége követeli a kliensek büntetését, de nem olyan intézkedésekkel kombinálva, amelyek segítenék a prostitúcióval kapcsolatos, jelenleg „erkölcsileg” és társadalmilag legitím felfogásuk és attitűdjeik megváltoztatását. Mások elégedettek a hatályos törvényekkel, éppen csak végre kellene őket hajtani (az elkövetőket el kellene ítélni, és meg kellene büntetni). Vannak, akik szerint a törvények inadekvátak és elégtelenek, azokat modernizálni és javítani kellene. Csupán egyetlen interjúalanyunk ért egyet azzal, hogy a prostitúciót legalizálni és foglalkozásként elismerni kell, míg a kerítőket semmiképp nem szabad legalizálni. Van olyan, aki a kliensek büntetését követeli, bár egyesek megkülönböztetik az udvarias vevőt a prostituáltat megverőtől.

A nőkereskedők és futtatók profilja

Ők lehetnek bármilyen korú, iskolai végzettségű és társadalmi státuszú emberek, akiknek a fő célja gyorsan és könnyen pénzt keresni munka nélkül. A nőkkel szemben erőszakosak és brutálisak, zömük szervezett bűnöző, de mivel a prostitúció legális keretek közt működhet, folytathatnak legális tevékenységet is, pl. night clubok, sztriptízbárok, bordélyok tulajdonosaiként.

4.3. Magyarország

4.3.1. Bevezető

A szervezet bemutatása

Az 1992-ben alapított Magyarországi Női Alapítvány (MONA) küldetése, hogy olyan közéleti vitákat kezdeményezzen, amelyek megmutatják a női és férfi szerepek gazdagságát és egyenrangúságát egy demokratikus társadalomban, de feltárják a méltánytalan egyenlőtlenségeket is, amelyek a mai napig jellemzik a nők helyzetét a gazdasági, szociális és politikai szférákban.

Céljai a nők és férfiak közötti esélyegyenlőség elősegítése; a civil szféra és a kormányzati szervek közötti szociális párbeszéd előmozdítása a női esélyegyenlőség témakörében; a társadalom, azon belül a kormányzati szervek befolyásolása a nők esélyegyenlőségének növelése érdekében; a nőszerkezetek és nőbarát szolgáltatást nyújtó szervezetek együttműködésének kezdeményezése és segítése.

A MONA az IGPN (International Gender Policy Network) egyik alapítója, amely a kelet-közép-európai, valamint a volt Szovjetunió országaiban működő, a társadalmi nemek politikájának (beleértve a nőkereskedelmet is) kérdéseivel foglalkozó női szervezetek egyesülete. A MONA munkakapcsolatban áll továbbá a STOPVAW („Stop Violence Against Women / Állítsuk meg a nők elleni erőszakot” – a nők ellen elkövetett erőszakra szóló nemzetközi honlap) projekttel. A honlap folyamatosan gyűjti és terjeszti az információt a nők elleni erőszakkal kapcsolatos nemzeti törvényekről és gyakorlatokról. Jelenleg mintegy 30, közép-kelet-európai ország és volt szovjet tagállam működteti a honlapot (www.stopvaw.org).

A kutatás háttere

Magyarországon a prostitúció és emberkereskedelem kérdéseiről 1996 és 2003 között nyilvános vita folyt. A vita tanulságait felhasználták mind az 1999-ben elfogadott LXXV. (a szervezett bűnözés elleni fellépésről szóló, nagyrészt az utcai prostitúció rendszabályait tartalmazó) törvény megalkotása, mind annak alkalmazása során. A vita mind a médiában, mind pedig az igen szórványosan és alkalmyszerűen megrendezett „szakmai” fórumokon bőséges alkalmat kínált a prostitúcióra és nőkereskedelemre vonatkozó évszázados közhelyek ismételtetésére. Hallhattuk, hogy a „legősibb mesterség”, „mindig volt – mindig lesz”, „könnyen szerzett pénz”, sőt, még azt is, hogy „ameddig kínálat van, kereslet is lesz”.

A prostituáltak előéletéről, családi körülményeiről, prostitúciós „karrierjükéről”, sorsukról nem végzett senki szakmailag megalapozott kutatást Magyarországon. Nem készült szakszerű felmérés a prostitúció fogyasztóiról, nem rögzítették az emberkereskedelemről gyűjthető adatokat. Nincsenek bűnügyi kimutatások a prostitútorokról és szervezeteikről.

Interjúalanyaink: parlamenti képviselők, állami és önkormányzati vezetők, valamint rendőri vezetők, továbbá a prostitúció, ill. az emberkereskedelem problémáival közvetlenül foglalkozó rendőrtisztek voltak. (Országgyűlési képviselő: 5 fő, államtitkár: 2 fő, rendőrség – országos főkapitány, INTERPOL, kerületi szakrendőr, Nemzeti Nyomozóiroda, Emberkereskedelem-ellenes Osztály, fővárosi szakrendőr – 6 fő, fővárosi kerületi polgármester: 1 fő.)

Felkért interjúalanyaink nem mindegyike vállalta az interjút. Volt, aki addig halogatta a válaszadást, míg kicsúsztunk a határidőből, s olyan is volt, aki kereken visszautasította a kérésünket.

A megkérdezettek korlátozott száma nem tesz lehetővé statisztikai természetű elemzést. A viszonylag hosszú és részletes interjúvázzlat, valamint a megkérdezettek kiemelt szerepe alapján azonban feljogosítva érezzük magunkat arra, hogy általános következtetéseket vonjunk le a magyar államhatalom – parlamenti pártok, államigazgatás, bűnüldözés – fontos területein dolgozó felelős személyek prostitúcióra, emberkereskedelemre vonatkozó ismereteiről, attitűdjeiről és elképzeléseiről.

4.3.2. A hazai viszonyok

Az emberkereskedelemre vonatkozó magyar jogszabály első látásra megfelel a nemzetközi követelményeknek. Magyarország csatlakozott a legtöbb vonatkozó nemzetközi egyezményhez, protokollhoz, nyilatkozathoz stb. Ám a jelenlegi hatályos törvényben az elkövető meghatározása („aki mást elad, megvásárol, ellenszolgáltatásként átad, vagy átvesz, más személyért elcserél, úgyszintén, aki ennek

érdekében toboroz, mást szállít, elszállásol, elrejt, másnak megszerez”) már önmagában elég, hogy a rendőrség ne tudjon eljárni az emberkereskedők ellen; a tényleges emberkereskedelmi eseteknek csak elhanyagolható részét tudja sikeresen feltárni. Az emberkereskedők elítéléséhez a nyomozószerveknek bizonyítaniuk kellene az „adásvétel” megtörténtét (azaz hogy valakit eladtak és megvettek). Az áldozat tanúvallomása nélkül ez azonban igen nehéz, vagy inkább lehetetlen.

Az emberkereskedelem jogi leírása nem foglalja magában a prostitúció vagy a szexuális kizsákmányolás jelenségével, sem az alapeset első cikkelybeli leírásában, sem a súlyosabb esetek kapcsán. A jogi definíció szerint úgy tűnik, hogy az emberkereskedelem egy különálló, például a szervkereskedelem vagy a szexuális aktus céljából elkövetett tett (de nem valakinek a prostituálása vagy szexuális kizsákmányolása céljából). Ennek következtében az emberkereskedelem magyar jogi definíciója nem képes döntő szerepet játszani abban, hogy a rendészeti kapcsolatot találjon az emberkereskedelem és a prostitúció között. A kis híján harminc éves magyar büntető törvénykönyv a prostitúciót a nemi erkölcs elleni bűncselekményként kategorizálja. Noha a prostituált által elkövetett tettet a törvény 1993-ban dekriminalizálta (köszönhetően az Emberkereskedés és Mások Prostitúciója Kihasználásának Elnyomásáról szóló Egyezménynek – ez az ún. New York-i Egyezmény), a prostitúciót valójában megvalósító három bűncselekmény (a prostitúció elősegítése, kerítés és a kitarthatóság – azaz futtatás) továbbra is a nemi erkölcs elleni bűncselekmények kategóriájában maradt. Továbbá, e fejezet egyik értelmező rendelkezése azt sugallja, hogy a prostitúcióban a főszereplő a prostituált: „prostitúciót az a személy végez, aki rendszeres jövedelemszerzés céljából létesít nemi kapcsolatot vagy kéjelgést folytat.” (210/A§)

Az 1999-ben életbe lépett, szervezett bűnözés elleni törvény a prostitúciónak egyetlen konkrét formájával foglalkozik. Elsődleges célja a törvénynek ezzel kapcsolatban az volt, hogy megvédje a közrendet az utcai prostitúcióval érintett településeken, és visszaszorítsa a tömeges prostitúciót. A törvény értelmében a települési önkormányzatoknak türelmi zónát kell kijelölniük, ahol a prostitúció a továbbiakban megjelenhet. Végül is a helyi lakosok tiltakozása miatt nem került sor türelmi zónák kijelölésére. Két kísérletet azonban érdemes megemlítenünk: az egyik városban a rendeletet már a zóna megnyitása előtt vissza kellett vonni; a másokban egy – mindkét fél számára – alkalmatlan helyet jelöltek ki. A türelmi zónák hiánya és a rendőrség eltökélt prostituáltellenes fellépése következtében a prostitúció visszahúzódott a lakásokba és az illegális bordélyházakba. Ennek köszönhetően a nagyobb városokban helyreállt a közrend, és az emberek megint nyugodtan élhettek, viszont a rendőrségnek nem volt érdeke szisztematikusan kinyomozni az illegális prostitúció eseteit, így sokkal kevesebb emberkereskedelmi ügyet tártak fel. Röviden: a törvény nem oldotta meg a prostitúció problémáját. Csak annyit ért el, hogy eltakarította szemünk elől a prostitúció áldozatait.

4.3.3. A kutatás eredményei és javaslatok

A nőkereskedelem és a szexuális kizsákmányolás elleni harc akadályai

Amikor nekifogtunk a kutatásnak a prostitúció és az emberkereskedelem problémáinak kezeléséért felelős szakmai és politikai vezetők körében, sejtettük, hogy Magyarországról nem fogunk tudni túlságosan hízelgő képet alkotni. Ismertük a bűnügyi statisztikákat, és ismertük a civil szervezetek számára kiírt pályázatokat. Nyilvánvaló volt, hogy az emberkereskedelem és a prostitúció leküzdése nem szerepel az állami szervek prioritásai között. A magyar hivatalos és szakmai közvélemény tökéletesen tudatlan a kérdésben. A jogászok még ma is „áldozat nélküli bűncselekménynek” nevezik a prostitúciót (és persze azt gondolják, hogy elkövetője a prostituált).

Sem a vonatkozó jogszabályok, sem a kérdéskörrel hivatalból foglalkozó szervek (rendőrség, államigazgatás), sem pedig a politikai pártok nem helyezik a prostitúció, illetve az emberkereskedelem kérdését a nők elleni erőszak kontextusába. Néhány, a nők jogérvényesítését képviselő civil szervezet tud

erről az összefüggésről, de szervezett és rendszeres segítségnyújtást prostituáltaknak vagy az emberkereskedelem áldozatainak ők se tudnak biztosítani¹.

Interjúink arról tanúskodnak, hogy az állami, politikai vagy rendészeti területeken dolgozó vezető beosztású személyek nincsenek tisztában a prostitúció, a szexuális kizsákmányolás, illetve az emberkereskedelem jellegével, méreteivel, társadalmi-nemi alapjaival. A nők elleni erőszak szemükben nem társadalmi problémát, legfeljebb egyedi eseteket jelent. Magyarországon jelenleg az emberkereskedelem és a szexuális kizsákmányolás elleni küzdelemben – ha egyáltalán van ilyen – a nők elleni erőszak okai és következményei nem játszanak szerepet.

A társadalmi nemek egyenlősége

Mínt hogy a megkérdezettek többségének gondolkodásában a prostitúció és az emberkereskedelem elkülönül egymástól, és nem feltétlenül kötődik össze a szexuális kizsákmányolással sem, fel sem merül, hogy az emberkereskedelem megelőzését és leküzdését célzó állami intézkedésekben – hiszen ilyenek, a bűnüldözés szórványos akcióit leszámítva, nincsenek is – alkalmaznák a nők és férfiak társadalmi egyenlőségének elveit.

Interjúalanyaink nem nagyon ismertek olyan programokat, terveket, szolgáltatásokat, kampányokat – hiszen nem is igen vannak ilyenek Magyarországon –, melyek a prostitúció, a szexuális kizsákmányolás, az emberkereskedelem megelőzését, kezelését, az áldozatok segítségét, mentését célozzák. Külföldi példákra általában nem hallottak. Egyikükben sem fogalmazódott meg, hogy a megelőzéssel, a prostituáltak, illetve az emberkereskedelem áldozatainak gondozásával, tájékoztatásával, menekítésével, rehabilitációjával foglalkozó szervezetek, intézmények szakmai és anyagi támogatása állami feladat lenne.

A megkérdezettek egyike sem említette meg a prostitúció okai között a nők és férfiak társadalmi egyenlőségének hiányát. Az egyenként egy-másfél órás beszélgetések során nem merült fel, hogy a prostitúció, a szexuális kizsákmányolás, az emberkereskedelem társadalmi, ezen belül társadalmi-nemi probléma volna. A kérdéseinkre válaszoló szakemberek, politikusok ugyanakkor természetesen általában összefüggésbe hozták a prostitúciót valamilyen társadalmi problémával: a szegénységgel, az alacsony iskolázottsággal vagy az erkölcsök hanyatlásával.

A prostituálttá válás jellemző útjára vonatkozó kérdésre interjúalanyaink a szegénységből másképp kitörni nem tudó nők gazdasági kényszerhelyzetét és hajlamát, hajlandóságát emelték ki. Többen is fogalmaztak úgy, hogy a prostituálttá válás okai között az anyák, nővérek, barátnők (tehát a nők!) rossz hatását kell számításba venni.

Általánosnak mondható az a vélemény, s a megkérdezett rendőrök mindegyike említette is, hogy egyre több olyan közép- vagy felsőfokú végzettségű, nyelveket beszélő fiatal nőről tudnak, aki önként, tudatos megfontolás alapján választja a prostitúciót, mivel abból igen jól lehet élni. Egyikük még azt is kijelentette, hogy prostituáltaktól származó biztos információja van arról, hogy ezek a nők szexuális élvezetet találnak a munkájukban, s a rendkívül magas jövedelem mellett ezért is választják ezt a tevékenységet. Fontos

---

¹ – Az egyik, a nők elleni erőszak áldozataival foglalkozó civil szervezet az IOM (International Organization for Migration) támogatásával egy ideig fenntartott egy hetente kétszer elérhető telefonvonalat, amelyen információt nyújtottak az érdeklődőknek, ha emberkereskedelemmel, illetve a külföldi munkavállalás veszélyeivel kapcsolatban kérdéseik voltak

– Ugyancsak egy ideig működött Budapesten egy egészségügyi szolgáltatást és szűrést biztosító mobil állomás (busz), amely utcai prostituáltakat látott el.

– Budapesten működik egy civil szervezet, amely személyes, lelki támogatást nyújt a környéken élő prostituáltaknak. Egy-két vidéki, utcai szociális munkát végző szervezet utcai prostituáltaknak is nyújt szociális támogatást, ha a futtatókkal sikerül ebben együttműködést kialakítani (!).

ugyanakkor hangsúlyozni, hogy nem készült Magyarországon egyetlen kutatás sem, amely megpróbálta volna feltárni a prostituált nők előéletét, motivációit.²

A nők elleni erőszak

A prostitúció, illetve az emberkereskedelem fogalmát egyik interjúalanyunk sem kötötte össze a nők elleni erőszak jelenségével. Néhányan tudtak arról, hogy a prostituáltkARRIER során előfordulhat erőszak, de hogy a nők iparszerű alávetése, megalázása, szexuális természetű árucikként való forgalmazása önmagában a nők elleni erőszak része lenne, egyik interjúban sem jelent meg.

Interjúalanyaink többsége a prostitúció fő okaként a kereslet-kínálat meglétét jelölte meg, néhányan inkább a keresletre, mások inkább a kínálatra helyezték a hangsúlyt. Akik a keresletet hangsúlyozták, azok a prostitúció legfontosabb okát a férfiak körében előforduló pszichológiai, szexuálszichológiai problémákban látták. Szerintük vannak kapcsolatképtelen, illetve szexuálisan aberrált férfiak, ők alkotják a prostitúció klientúráját, keresletét.

Akik inkább a kínálatot emelték ki, azok a prostituált nők erkölcsi tulajdonságaira vagy anyagi helyzetére helyezték a hangsúlyt. Ők úgy vélik, hogy gazdasági kényszer, illetve a könnyű munkával szereshető sok pénz ígérete miatt választják ezt a munkát a nők.

Interjúalanyaink egy része tudott arról, hogy a nőket a prostitúció és emberkereskedelem viszonyai között erőszak éri. Csupán egyetlen interjúalanyunk jelentette ki: ezt nem lehet önként csinálni, a prostitúció mindig kényszerített. Ugyanő tudta, hogy a prostitúció létében és fennmaradásában gazdaságilag a prostitútorok (és nem a prostituált nők) érdekeltek. Egyetlen – közvetlenül a területen dolgozó – rendőr mondta, hogy a nőket, lányokat szükségszerűen erőszakkal vonják be a prostitúcióba, de ez az erőszak a büntetőeljárás során már gyakran szóba sem kerül, s bizonyítani már nem lehet.

A többi megkérdezett – köztük a rendőrök – az erőszakot nem említette, vagy egyenesen tagadta. A megfélemlítést, a bezárást, a fenyegetést, az útlevel visszatartását, a parancsolást („most itt maradsz, és nekem fogsz dolgozni”) akkor sem minősítették erőszaknak, ha erre konkrétan rákérdeztünk.

A bűnözés

A prostitúció fő okai között nagyon kevés interjúalanyunk említette meg a prostitúciós ipar gazdasági hasznát, s ugyancsak elvélve nevezték meg a szervezett bűnözői köröket, mint a prostitúciós és szexipar működtetőit.

A megkérdezettek között akadtak páran – elsősorban a helyi politikában érdekeltek –, akik a prostitúció és az emberkereskedelem kapcsolatait a bűnözéssel egyenesen a legalizálást tiltó New York-i Egyezmény, illetve az ezzel összhangban lévő belső jogszabályok számlájára írták. Ők az Egyezményt fölöslegesnek, megkerülendőnek, butaságnak tartják, s arra hivatkoznak, hogy más részes államok is megszegik az egyezmény előírásait. Szerintük a prostitúció legalizálása egy sor bűncselekményt és bűnelkövetőt dekriminalizálna, más bűncselekményeket és elkövetőket pedig láthatóvá, könnyebben üldözhetővé tenné.

Egy, az emberkereskedelem szervezettségét is átlátó rendőr interjúalanyunk nyilatkozott úgy, hogy a prostitúció és emberkereskedelem által kitermelt jövedelmet egyértelműen a szervezett bűnözésbe forgatják vissza, s hogy ezt a hasznat a prostitúció legalizálása esetén sem lehetne törvényes gazdasági célokra fordítani.

Egy másik, a helyi politikában járatos interjúalanyunk ezzel szemben a legalizálástól reméli, hogy a ma szűk réteg által lefőlözött hatalmas jövedelmet társadalmilag ellenőrzött célokra fordíthatnák.

---

² Az interjú során megkérdeztük a prostituáltak vallomásaira hivatkozó rendőrtisztet, hogy miképp gyűjtik, és mennyire ellenőrzik a prostituált előéletére vonatkozó információkat. Kiderült, hogy a prostitúcióval és emberkereskedelemmel kapcsolatos büntetőügyekben a prostituált tanúként szerepel, ezért az ő személyes indítékai csak esetlegesen merülnek fel a vizsgálat során, és hitelességüket nem vizsgálja senki. Megtudtuk, hogy a rendőrségen előállított prostituáltakat újabban megkérlik, hogy név nélkül töltsenek ki egy kérdőívet, melyet a Rendőrtiszti Főiskola szakemberei állítottak össze. Ezeknek az adatoknak a feldolgozása még nem történt meg. Hogy ezt minden rendőrkapitányságon csinálják-e, vagy csak egyiken-másikon, és hogy mi szerepel a kérdőíven, az nem derült ki.

Önkéntes választás, munka, vállalkozás

A prostitúcióval és emberkereskedelemmel munkájuk során kapcsolatba kerülő rendőrök, illetve politikusok úgy tudják, hogy a prostituáltak több réteget alkotnak. Közülük a legkiszolgáltatottabbaknak az utcai, országút menti prostituáltakat tartják, mert ők stricik uralma alatt élnek. Minthogy azonban az 1999-ben hatályba lépett törvény – legalábbis Budapest belső kerületeiben – a közterületeken zajló prostitúció kiszorítását eredményezte, az utcai prostituáltak mára eltűntek, és újságban vagy az Interneten hirdetve, lakásokban várják a klientúrát.

Interjúalanyaink tehát – noha erről vizsgálat Magyarországon nem folyt – úgy vélik, a legrosszabb helyzetben élő, az utcákra, utak mellé kiállított prostituáltakat a törvény segítségével jobb körülmények közé sikerült juttatni: vagy elhagyták a prostitúciót, vagy lakásokban, a stricik szeme elől védve, immár önállóként, saját hasznukra folytathatják eddigi tevékenységüket.

Még ennél is szívesebben részletezték a beszélgetések során az elit prostituáltak, az ún. „call girl”-ök vagy „escort girl”-ök szerencsés helyzetét, hogy tudniillik ők önként, örömmel, klienseiket megválogatva, kényelmes munkával komoly jövedelemre tesznek szert.

A prostitúció, a szexuális kizsákmányolás és az emberkereskedelem

Interjúalanyaink – a közvetlenül ezzel a kérdéssel foglalkozó szakrendőrök kivételével – határozottan külön kezelték a prostitúciót és az emberkereskedelmet. Magyarországon a rendőrök, államigazgatási vezetők, politikusok nem tudják, hogy az emberkereskedelem áldozatai többnyire nők, illetve gyermekek, s ezek elsősorú többségét szexuális kizsákmányolás, ezen belül általában prostitúció, illetve pornográfia céljából forgalmazzák az emberkereskedők. A megkérdezettek általában nem tudtak arról, hogy az emberkereskedelem Magyarországon is nagy számban előfordul, s hogy a prostituáltakat országon belül, országok között, külföldről hozzánk, tőlünk máshová, illetve hazánkon keresztül hurcolják. Interjúalanyaink többsége úgy tudja, hogy Magyarországon az emberkereskedelem mértéke elhanyagolható. Úgy értesültek, hogy vannak országok, amelyekben folyik ilyesmi, de hazánk nem tartozik ezek közé.

Ezt a vélekedést erősítik a rendőrségi és ügyészségi statisztikák, amelyek szerint évente 20-30 emberkereskedelem-eset fordul elő nálunk. A kifejezetten az emberkereskedelem-ellenes tevékenységet végző rendőr interjúalanyaink magyarázatából értettük meg, hogy évente több száz olyan esetben járnak el, amelyeket más európai államok jogrendszere emberkereskedelem-esetként tartana nyilván. Minálunk ezek „kerítésnek” minősülnek.

A megkérdezettek közül azok, akik egyáltalán hallottak róla, többnyire túlzónak tartották az Amerikai Egyesült Államok emberkereskedelem-jelentéseinek Magyarországra vonatkozó adatait. A jelentés korábban több tízezres becslést tett közzé a Magyarországról vagy Magyarországon keresztül szállított áldozatok számáról, újabban „csupán” annyit közöl: Magyarországon a szexuális kizsákmányolás áldozatainak nagyobb része fiatalok (gyermek). A jelentésben foglalt igényt, hogy tudniillik Magyarországon önálló, az emberkereskedelem leküzdéséért felelős állami szervet kellene létrehozni, interjúalanyaink nem is értették. Egyiküknek sem voltak ellenőrzött adatai a Magyarországon élő prostituáltakról, az emberkereskedelem tényleges áldozatairól, sem magyarokról, sem külföldiekről. Nem ismertek adatot arra nézve, hogy hányan válnak Európában vagy a világon az emberkereskedelem áldozataivá. A becslésre vállalkozó szakemberek (rendőrök) tízezer körülire (volt, aki jóval kevesebbre, néhányan valamivel többre) becsülték a magyar prostituáltak számát. (Ami, mint láttuk, nem azonos az emberkereskedelem áldozatainak számával, ez évente 20–40 fő között van.)

A megkérdezettek szinte mind hallottak mendemondákat arról, hogy van Magyarországon gyermekprostitúció, de további információkkal nem rendelkeztek. Egyetlen rendőr interjúalanyunk hallott korábban olyan esetről konkrétan, amelyben kifejezetten kis gyermekeket bocsátottak szigorúan ellenőrzött titkos bordélyban gondosan szűrt kliensek rendelkezésére. Szinte minden interjúalanyunk tudott arról, hogy az utcai, interneten hirdetett vagy masszázsszalonoknak álcázott bordélyokban működők között jelentős számban fordulhatnak elő fiatalok prostituáltak. Őket azonban nem számították gyermekprostituáltaknak. Annak ugyanis, hogy a prostituált gyermeknek minősüljön, a megkérdezettek jelentős többsége szerint az volna a feltétele, hogy biológiailag éretlen legyen.

A megkérdezettek többsége nem tudta felidézni, hogy milyen, Magyarország által is elfogadott nemzetközi normák vonatkoznak a prostitúcióra és az emberkereskedelemre. Egy-két, konkrétan ezzel a témával foglalkozó rendőr és politikus kivételével interjúalanyaink többnyire nem ismerték a vonatkozó hazai törvényeinket sem. Akik egyáltalán hozzá tudtak szólni a jogszabályokra, nemzetközi normákra vonatkozó

kérdésekhez, prostitúciónak azt tekintik, amit a prostituált csinál. Mivel az üzletszerű kéjtelgés (amit a prostituált csinál) már nem szerepel a Btk-ban, sokuk szerint a prostitúció legális Magyarországon. Többségük nem is gondol arra, hogy a prostitúciót valójában a Btk. kerítést, kitarotottságot és bordélyfenntartást, valamint emberkereskedelmet szankcionáló paragrafusaival szabályozza a magyar jog.

Nem egy interjúalanyunk kiemelte, mások csak céloztak rá, hogy a prostitúció a nem-prostituált nőket megvédheti a nemi erőszaktól. Egy rendőr interjúalanyunk egyenesen külföldi szakirodalomra hivatkozva jelentette ki, hogy ahol van prostitúció, ott visszazorol a nemi erőszak.

Megelőzés, az áldozatok támogatása

Kérdésünkre interjúalanyaink elsősorban egészségügyi, emellett képzési, átképzési, valamint elhelyezkedést segítő ellátást tartanak fontosnak a prostituáltak számára. Volt, aki jogi segítséget is elképzelhetőnek tartott, főleg annak érdekében, hogy a prostituáltak tisztában legyenek azzal, hogy mikor legális, és mikor törvénybe ütköző, amit csinálnak.

Egészségügyi ellátáson természetesen a nemi úton terjedő betegségek szűrését és ellátását értették. Fel sem merült, hogy a prostitúcióban elszenvedett szexuális, fizikai és pszichikai bántalmazások súlyos testi és mentális következményeinek kezelése érdekében speciális ellátásra is szükség lehet.

A szükséges szolgáltatásokat a megkérdezettek szerint civil, egyházi, önkormányzati intézmények biztosíthatják. Sem a politikusok, sem az állami vezetők nem említették ugyanakkor (természetesen a rendőrök sem), hogy ehhez szakemberképzésre, szakszerű pályázati rendszerre és nagyon sok állami pénzre volna szükség.

Magától senki nem említette, hogy a prostitúcióból, az emberkereskedők kezei közül menekülni szándékozó áldozatoknak jól szervezett, biztonságos menedékhelyre volna szükségük.

Interjúalanyaink többsége még nem találkozott a prostitúció vagy az emberkereskedelem elleni kampányokkal, s nem állnak rendelkezésükre nemzetközi tapasztalatok arról, hogyan, miképp látják el az áldozatokat másutt.

Többnyire csak a magát prostituált-érdekvédelmi szervezetnek nevező civil szervezetet ismerik, amely a prostitúció legalizálásáért, az utcai, valamint a bordélyokban folyó prostitúció engedélyezéséért küzd.

Javaslatok

A fogalmi zavarok miatt tisztázni kell, hogy mit is értünk pontosan prostitúció és emberkereskedelem alatt, és meg kell magyarázni, hogy ezek a fogalmak hogyan függnek össze. A fogalmak tisztázását követően át kell alakítani a jogi kereteket: a prostitúcióra vonatkozó törvényeket ki kell venni a „nemi erkölcs elleni bűncselekmények” kategóriájából. Ennek megfelelően az emberkereskedelemtől szóló törvényt is módosítani kell, hogy illeszkedjen a prostitúcióról szóló törvényhez.

Elérendő cél, hogy a prostituáltak elítélését/büntetését ne csempésszék vissza a magyar törvényekbe a „közrend védelme” örvén.

Általában sokkal több figyelmet kell szentelni a megelőzésnek. Tisztázni kell az emberkereskedelem áldozatainak védelmét ellátó intézmények feladatait, valamint ki kell jelölni az állam felelősségeit.

Fel kell állítani az emberkereskedelem és a prostitúció áldozatait szolgáló intézmények standardjait (például: egy régióban hány menedékhelyet kell létesíteni, figyelemmel a népesség nagyságára, a GDP-re stb.).

Szabályozni kell az emberkereskedelem és a prostitúció áldozatait ellátó különféle szereplők és intézmények közti együttműködési keretet. Az emberkereskedelem és a prostitúció áldozatainak ellátását célzó pszichológiai és szociális szaktudás megszerzése részét kell, hogy képezze a pszichológusok, egészségügyi és szociális dolgozók, valamint a rendőrök általános képzésének.

Szegregált adatokat kell gyűjteni, valamint nyilvánosságra hozni a prostitúcióról és az emberkereskedelemtől bűncselekmények és szabálysértések szerint, nemre, életkorra, földrajzi régiókra, településekre és a hozott intézkedésekre lebontva.

4.4. Olaszország

4.4.1. Bevezető

A szervezet bemutatása

Az 1991 óta működő IRENE az emberi jogok védelméért és a demokratizálódásért, elsősorban a férfiak és nők közötti egyenlő esélyekért tevékenykedő nonprofit szervezet. Az IRENE kutatásokkal, tanulmányokkal, képzésekkel és információterjesztéssel igyekszik megvalósítani az esélyegyenlőséget az Európai Unió iránymutatásai és javaslatai alapján, intézményi partnerekkel és más nonprofit szervezetekkel való együttműködésben. Az alábbi területeken folytat intervenciós tevékenységet:

– *Az alapvető emberi jogok és a társadalmi befogadás*

Az IRENE fellép a szexuális kizsákmányolás céljából való emberkereskedelem ellen, támogatja a bevándorló nők társadalmi és foglalkoztatási integrációját, küzd a diszkrimináció ellen.

– *Egyenlő esélyek és egyenlő képviselet*

Az IRENE a társadalmi nemek egyenlőségét előmozdító projektjeit az európai koncepcióval egyező módon valósítja meg mindenütt, ahol az közvetve vagy közvetlenül kihat a férfiak és nők életére (gender mainstreaming).

– *Az Európai Unióhoz való felzárkózás folyamatában való részvétel, valamint a tagországok és a csatlakozás előtt álló országok integrációjának elősegítése*

Az IRENE az európai törvények érvényesítésére és az Európai Unió elvárásainak közérthetővé tételére törekszik annak érdekében, hogy az integrációs folyamat a mindenkit megillető jog- és esélyegyenlőségen alapuljon.

– *A tudás alapú társadalomhoz való hozzáférés*

A tudásalapú társadalomban az új információs és kommunikációs technológiák jelenthetik az oktatáshoz és az információhoz való egyenlő hozzájutás eszközét. Az IRENE e témában több kutatást is folytatott, és számos tanulmányt készített.

Az IRENE pályázóként számos transznacionális projektet valósított meg a nőkereskedelemmel és az egyenlő esélyekkel kapcsolatos, a társadalmi kirekesztés megelőzésére és megszüntetésére irányuló olyan európai programok keretében, mint a Daphne, a STOP II, és a VP/2001/014 előkészítő lépései. Nemzetközi szinten az IRENE részt vett az EU szervezett bűnözés megelőzési fórumán és a „XXI. századi globális kihívások: az emberkereskedelem megelőzéséről és az ellene való fellépésről” tartott európai konferencián (2002. szeptember). Az IRENE 2003 óta vezetője a nőkereskedelem megszüntetésén munkálkodó, a női áldozatokat segítő nőszerkezeteket tömörítő ENATW-nak.

A kutatás háttere

A kutatást Lombardia jelentősebb urbanizált területein, elsősorban Milánóban és annak elővárosaiban folytattuk. Az ország más pontjaihoz képest ez a terület gazdaságilag rendkívül fejlett és nagy népsűrűségű. Lombardiában erőteljes gazdasági és pénzügyi tevékenység folyik, sokféle társadalmi modell alakult ki, a metropolisz elővárosai elslumosodtak, elszigetelődtek, a munkaerőpiacán rengeteg, különböző nemzetiségű és kultúrájú ember találkozik, s ezek együttese révén itt felnagyítva láthatjuk a társadalmi diszkrpanciákat és a burjánzó emberkereskedelemhez, a prostituáltak kizsákmányolásához köthető illegális tevékenységeket. A prostitúciós piacon az iparosodott Lombardiában az emberkereskedelem kiterjed nőkre, férfiakra, transzszexuálisokra és kiskorúakra. A prostitúció az utcákon, lakásokban, illegális bordélyokban, újság- vagy internetes hirdetésekkel keresztül, az elővárosokban és a városközpontban, vonaton, hotelekben és a pályaudvarok közelében zajlik. A prostitúciós kizsákmányolás „escort girl”-ök, masszözők és „asszisztensek” forgalmazásával párosul. Olyan emberek véleményére voltunk kíváncsiak, akik ismerik a város és környéke realitását, mert abban élnek; vagy akiknek a munkájuk révén rálátásuk van az esélyegyenlőséggel, a nők jogaival, az erőszakkal és a kizsákmányolással kapcsolatos problémákra. Ezért úgy döntöttünk, hogy a nőszerkezeteket és a helyi egyesületeket (az emberkereskedelem és prostitúció ellen tevékenykedő, valamint

a nők jogaiért harcoló szervezeteket) kérdezzük meg, valamint a politikai döntéshozókat, mint például a lombardiai kormányzatot és a rendfenntartásért felelős szervezetet, többek között a rendőröket. Nehéz meghatározni, hogy miről is van szó. Olyan jelenségről, amely egyszerre nyilvánvaló és rejtett, és amelyben az állampolgárok „csendes tettetársak”.

4.4.2. A hazai viszonyok

Az emberkereskedelem elleni küzdelem olasz modelljének alapja a 2003. augusztusában az emberkereskedelemtől hozott külön törvény (az emberkereskedelem elleni intézkedésekről szóló 228/2003-as törvény), amely a rabszolgasággal és prostitúcióval kapcsolatos korábbi tapasztalatokra épül. A büntető törvénykönyv 601. cikkelye (ezt az új bűncselekményt a 228/2003-as törvény tette hozzá a büntető törvénykönyvhöz) kriminalizálja az emberkereskedelmet. Az emberkereskedelem meghatározásához Olaszország az emberkereskedelemtől szóló ENSZ-protokollt és EU-keretmeghatározást vette át. Az új törvény szorosan összeköti a rabszolgaságot és az emberkereskedelmet.

- A büntető törvénykönyvön belül a cikkely 600-as pontja a rabszolgaságról, a 601-es pedig az emberkereskedelemtől szól. Ebből világosan látszik, hogy az emberkereskedelem személy elleni bűncselekmény, és az alapvető emberi jogok (élethez, a személyi szabadsághoz és biztonsághoz való jog) súlyos megsértése;
- A törvény által kiszabható büntetés 8-tól 20 évig terjedő börtön, csakúgy, mint a rabszolgaságban tartás büntette esetén.

A 228/03 törvény által módosított büntetőtörvénykönyv 600. cikkelye kriminalizálja valamely személynek rabszolgaként vagy szolgaként való tartását. A törvénymódosítást megelőzően a 600. cikkelyt olyan esetekben alkalmazták, amikor kiskorúakat és nőket prostitúció vagy koldulás céljából adtak el, illetve vásároltak, amikor is a kereskedőknek teljhatalma van a kizsákmányolt személy felett. Az olasz törvényhozás azon alávetettségi helyzetek büntetésére módosította a 600. cikkelyt, amelyek nem merítették ki a rabszolgaság fogalmát, s bevezette a szolgaság fogalmát. Ez egészen újszerű, mivel nemzetközi szinten nincs a szolgaságnak világos definíciója.

A 600. cikkely alapján büntetendő „bárki, aki egy másik személyt állandó alárendeltségbe vet, illetve ilyen állapotban tart azzal a céllal, hogy a személyt munkára kényszerítse, szexuálisan vagy más formában kizsákmányolja.” Az is szolgaságban – az állandó alávetettség állapotában – tartásnak számít, ha fizikai kényszer vagy erőszak alkalmazása nélkül élnek vissza az áldozat kiszolgáltatottságával. Vagyis a szolgaságba kényszerítés bűncselekményének elkövetése miatt eljárás indítható az emberkereskedők és futtatók ellen még akkor is, ha az áldozat látszatra azt tehetett, amit akart, de valójában az illető számára nem létezett valós és elfogadható alternatíva kizsákmányolt helyzete és a emberi jogait illető jogsértettség állapota helyett. Kiszolgáltatottság alatt bármilyen fizikai, pszichológiai, szociális vagy gazdasági jellegű sebezhetőséget értünk.

Ami a prostitúciót illeti, a 75/1958 sz. törvény „a prostitúcióra vonatkozó jogszabályok eltörléséről” – az abolicionista modellt követve – abból indul ki, hogy a prostitúció összeegyeztethetetlen a prostituált nők méltóságával, szabadságával és egyenlőségével. Az olasz törvény kimondja a prostitúció reglementációjának eltörlését, és a prostitúciót magánügynek tekinti, büntetni rendeli ugyanakkor a prostituálást (a toborzási tevékenységet, illetve a prostitúció elősegítését). A törvény értelmében a prostituálás a közrend, illetve a közérkölcst elleni, s nem az egyén ellen elkövetett bűncselekmény.³

A prostituáltak kliensei ellen nincs jogszabály: volt ügyész, aki megpróbálta a prostitúciót elősegítő szabálysértésként értelmezni azt, amikor a kliens a szexuális aktus után visszakisérte a prostituáltat az utcai posztjára, de a bíróság elutasította ezt az értelmezést. Egyes polgármesterek adminisztratív eszközökkel próbáltak visszaszorítani a látható prostitúciót, pl. a rendőrök megbírságotlák az olyan klienseket, akik a szex vásárlása alatt tiltott helyen parkoltak vagy akadályozták a forgalmat. Jelenleg nyilvános vita zajlik arról, hogyan kell a prostitúciót értelmezni. A gyermekprostitúció más megítélés alá esik, és a büntetőtörvénykönyv 600/b cikkelyébe ütközik: a prostitúció ezen formáját modern kori rabszolgaságként ismeri el, és a személy ellen elkövetett súlyos bűncselekménynek tekinti, amely esetben a vevő ellen is eljárás indítható.

---

³ Ez Magyarországon is éppen így van: a prostitúció a nemi erkölcs elleni bűncselekmények között szerepel, a prostituáltat magát pedig a közrend elleni szabálysértések keretében büntetik meg. – *A szerk.*

Az emberkereskedelem áldozatainak védelme tekintetében az olasz törvények hasznos forrásai lehetnek egy intervenciós modell megvalósításának: az olasz megoldás kulcsa az, hogy intézkedéseket tartalmaz az emberkereskedelem minden áldozata jogainak megvédése és érvényesítése érdekében, s nem csak azokénak, akik együttműködnek a hatóságokkal az emberkereskedők elleni eljárásban. Az olasz modell átfogó keretet ad az áldozatok és tanúk védelmére és támogatására:

- 1998 óta a 286/98 sz. bevándorlási törvény 18. cikkelye értelmében harmadik ország állampolgárainak joga van ideiglenes tartózkodásra és a szociális programokban való részvételre;
- A 228/03 törvény 13. cikkelye speciális ideiglenes programot léptetett életbe a rabszolgaságban, szolgaságban tartottak és az emberkereskedelem áldozatainak segítésére.

A 18. és a 13. cikkely révén az olasz törvények jogszabályai kedvezőbbek, mint a 2004/81 sz. EU direktíva, és jobban megközelítik az Európa Tanács Egyezményét az Emberkereskedelem elleni Fellépésről (2005. május):

- minden olyan személy jogosult a támogatásra, aki az emberkereskedelem áldozataként azonosítható. Nem csak a tanúk és az igazságszolgáltatási hatóságokkal együttműködő személyek, hanem minden áldozat jogosult az összes fajta segítségre;
- a szolgáltatás nyújtásának célja az áldozatok fizikai, pszichológiai és szociális gyógyulása;
- e szolgáltatásokat az állami hatóságok nyújtják a civil szervezetekkel együttműködésben.

4.4.3. A kutatás eredményei és javaslatok

Az emberkereskedelem és a szexuális kizsákmányolás elleni küzdelem akadályai

Ami az emberkereskedelem elleni olasz törvényeket illeti, interjúalanyaink válaszai arra utaltak, hogy valamelyest ismerték az újonnan hozott intézkedéseket és annak lehetőségét, hogy az olasz törvényi keret váljék az európai szintű megoldás modelljévé. A megkérdezettek szerint nincsenek joghézagok, viszont hiányzik mind a politikai akarat mind a nők méltósága és a társadalmi nemek közti egyenlőség elismerésének kultúrája. Az új törvény végrehajtása tehát komoly nehézségekbe ütközik az akarat és az általános kulturális beidegződések miatt. „A törvény csak egy darab papír, de szemben vele ott áll az emberi kapzsiság, a nők kizsákmányolásának kultúrája (...) az erőszak kulturálisan elfogadott (...)” Az interjúkból világosan kiderült, hogy a prostitúciós jogalkotás elmarad a jelenség olaszországi terjeszkedésétől és fejlődésétől.

„A jelenlegi prostitúciós törvény korlátai abból fakadnak, hogy egy merőben más kontextusban született.”⁴ Bizonyos ellentmondás tapasztalható a „civilnek” de alkalmatlannak tartott törvény módosításának szükségessége és a nőkereskedelem elleni fellépés között. Gyakran hangoztatott vélemény, hogy a prostitúcióhoz való másfajta hozzáállás, a prostitúció legalizálása vagy szabályozása hatékonyan és drasztikusan csökkentheti a szexuális kizsákmányolás céljából történő emberkereskedelmet. Ellenkezőleg: számos bizonyíték áll rendelkezésünkre, hogy azokban az európai országokban, ahol a közelmúltban a prostitúció törvényi szabályozását vezették be, nemcsak, hogy nem csökkent jelentősen a nőkereskedelem, hanem a prostitúciót – hiába szabályozták „mint akármelyik gazdasági tevékenységet” – a bűnszövetkezetek pénzmosásra használták, a nőket pedig még inkább terrorizálták és kizsákmányolták.

A kulcslépések, a legjobb módszerek

Az emberkereskedelem áldozatait védő bevándorlási törvény (a „Turco”-törvényként is ismert 286/88 törvényi rendelet) 18. cikkelye újabb lépés volt előre, mert az emberkereskedelmet szorosan összekötötte a prostitúcióhoz kapcsolódó kizsákmányolással és erőszakkal. Mint a szociális munkások is rámutatnak, nem várható az emberkereskedelem áldozataitól, hogy a támogatásért cserébe azonnal együttműködjenek a rendőrséggel kizsákmányolóikkal szemben. „A rendőrséggel való együttműködés egy folyamat, egy végeredmény, és nem egy alapkövetelmény (...) mi azért harcoltunk, hogy segíthessük a nőket akkor is, ha nem merik feljelenteni kizsákmányolóikat.”

Az áldozatok védelme és kézzelfogható alternatívák felmutatásával történő társadalmi rehabilitációjuk, integrációjuk elsőrendű feladat.

---

⁴ A Merlin-törvényként ismert 1958/75 törvény a bordélyházakban dolgozó olasz nők kérdését volt hivatott megoldani.

A nőkkel szembeni erőszak visszaszorítását célzó országos szintű intézkedések közül a 18. cikkely a legismertebb. A különféle helyi kezdeményezések – az emberkereskedelem és az erőszak áldozatai számára fenntartott segélyvonalak, az erőszak ellen fellépő egyesületek projektjei, menedékhelyek az áldozatok számára, a megerőszakolt nőket segítő szervezetek, jótékonyági projektek – kevesebb publicitást kaptak. E kezdeményezések alaposabb tanulmányozására van szükség, hogy hatékonyságukat és hatásukat jobban meg tudjuk ítélni.

A prostitúció, a szexuális kizsákmányolás és a nőkereskedelem

Az interjúalanyoknak feltett kérdések kapcsán kialakult vita rávilágított arra, hogy a prostitúció összefügg a nők jogaitól való megfosztásával. A prostitúció és az „egyetlen rendelkezésre álló javuk áruba bocsátása” abból fakad, hogy az esélyegyenlőség hiányában a nők valójában nem férnek hozzá a szükséges forrásokhoz (tanulás, kulturális és gazdasági források), hogy máshogy is dönthessenek.

Az interjúkból kiderül, hogy a legnagyobb kockázatot az jelenti, hogy az emberkereskedelmet külön problémának tekintik, amelyet segítséget nyújtó szakszolgálatokkal kell megoldani. Az emberkereskedelmet tehát szélesebb perspektívából kell nézni, tekintettel az általánosabb intézkedési területekre, mint például a bevándorlásra, foglalkoztatásra, megelőzésre és társadalmi rehabilitációra vonatkozóakra, nem hagyva figyelmen kívül egyszermind, hogy a bűncselekmények megelőzését, a bűnelkövetők elleni fellépést és az áldozatok támogatását célzó eszközöket szoros összefüggésben, egymással összehangolva kell alkalmazni.

Ugyanakkor a férfiak és nők közötti egyenlőtlenséget előidéző és a prostitúciót legitimáló kulturális aspektusokra is fény derült. „A prostitúció létezése nemcsak a társadalmi és gazdasági körülmények eredménye, hanem azt is tükrözi, hogy hogyan gondolkodnak az emberek a férfiak és nők közötti kapcsolatokról.” Ezért alapvető, hogy a kérdést kulturális szempontból vizsgáljuk, annak a kontextusnak – a fogyasztói és birtoklási kultúrának – a figyelembevételével, amelyben az emberkereskedelem gyökerezik.

A társadalmi nemek közti egyenlőtlenség elfogadása olyan helyzetet teremt, amelyben a nőkkel szemben erőszak követhető el, a nők önértékelése rossz, nincsenek tisztában jogaikkal, és társadalmilag elszigeteltek. „Nem tudnak az információhoz és a kulturális javakhoz hozzáférni (...) olyan kulturális kontextus, amelyben a nők szerepe, alárendeltsége, a zárt családok és társadalmi struktúrák megakadályozzák, hogy a nő öntudatosá váljék, és fellázadjon.” Ez az egyenlőtlenség és alárendeltség az olyan kulturális és családi rendszerekre épülő emberkereskedelemben a legfeltűnőbb, amelyekben a nőket alsóbb rendű, magukat a férfiaknak teljesen alárendelni köteles lényeknek tekintik. „Ha másodosztályú ember vagy, akkor csak másodosztályú döntési lehetőségeid vannak, és nincs jogod első osztályú döntéseket hozni.” Ennek leküzdésében a nőszervezetek szerepe döntő fontosságú. Az emberkereskedelemtől folytatott vitában nem csak a támogatást nyújtó szervezeteknek kell részt venniük, hanem a nőknek is, hogy tudatosítsák a civil társadalomban az egyenlő méltósághoz való jog fogalmát.

A prostitúcióról szóló vitának figyelembe kell vennie, hogy az emberkereskedelem jelensége átalakította az Olaszországban korábban létező prostitúciót. Az emberkereskedelem alakulása nagyban befolyásolta a prostitúció körülményeit és elterjedtségét Olaszországban. Ha korábban a feminista mozgalom amellel állt ki, hogy mindenki szabadon használhassa a saját testét, és dönthessen úgy, hogy bordélyban dolgozik, az emberkereskedelemmel járó erőszak és a szexuális kizsákmányolás nyomán ma már nem lehet a választási lehetőségek terminológiájával leírni a kérdést. „A nő- és feminista mozgalom az egyéni döntési szabadság hatáiról vitatkozott. Ám amellel, hogy a törvény eszközével fel kell lépni ellene, etikai és szekuláris szempontból is kérdéses, hogy meddig nézhetjük közönyösen, beavatkozás nélkül.” Továbbá „(...) amikor a prostitúció az emberkereskedelemmel párosul, akkor a prostituált jussa nemcsak a fizetség, hanem a megaláztatás és teljes alávetettség is.”

A prostitúció elleni politika kidolgozásakor az egyik leglényegesebb pont, hogy a klienseket (fogyasztókat) megszólító intervenciókat kell tervezni. „Kliens bárki lehet. Mindannyian fogyasztunk javakat, és a birtoklás vágya tartja fenn a piacot.” A nőszervezetek beszámolóí szerint a prostitúcióban „fogyasztói tendenciák” érvényesülnek, a problémát az emberek túlegyszerűsítik, és szinte fatalista módon fogadják el, hogy a szex megvásárolható. A fiatalabb generációk felvilágosítása és a nőszervezetek ebben játszott szerepe kulcsfontosságú, kiváltképp az emberi jogok tiszteletben tartása, a férfiak és nők közötti egyenlőség terén. Szinte egyik interjúalanyunk sem gondolta, hogy a kliensek kriminalizálásával hatékonyan lehetne változtatni a helyzeten, ellenben fontosnak találták a kizsákmányolókat szigorú büntetését, valamint azt, hogy a prostituáltakat nem szabad kriminalizálni.

A kliensek nem-kriminalizálása azonban egy sor kérdést vet fel. A szexiparban a nőknek nagyon korlátozott vagy semekkora a döntési szabadsága, és mivel a kliensek a piac szereplői, illegális tevékenységet

támogatnak. Egyik interjúalanyunk sem említette a fiatalok (14–16 évesek) prostitúciójával kapcsolatban, hogy az olasz törvények értelmében a prostitúció a rabszolgaság egy formája, és a kliensek elzárással vagy pénzbírsággal büntethetőek. Egyfelől meg kell értenünk a birtoklás- és uralomvágy dinamikáját, másfelől prevenció felvilágosító és kulturális kampányokkal kellene intervenció lépéseket tenni. „Ha nem kezdjük a birtoklás fogalmát a férfiak és nők közötti kapcsolatok szempontjából vizsgálni, akkor az esélyegyenlőségről sem vitatkozhatunk.”

Javaslatok

Széles körben elfogadott nézet, hogy az emberkereskedelem elleni fellépés legfőbb akadálya a kultúra. A szexuális kizsákmányolást az emberek elfogadják, csakúgy, mint a kizsákmányolás többi formáját. „Ebben mindenki csendestárs, családunk, férjünk, fiunk (...).”

Az országon belül nem egyformák a törvény érvényesítésének modalitásai. A rendőrséggel együtt nem működő prostituált nőknek adandó tartózkodási engedéllyel kapcsolatban például megállapítható, hogy helyenként „az eljáró tisztviselő egyéni érzékenységétől és a kapcsolatoktól (például a rendőrség és az áldozatok számára menedéket fenntartó civil szervezet közötti kapcsolatoktól) függ. Hiányzik a központi koordináció.”

Keményebben kell fellépni a szexuális kizsákmányolással szemben, mert az nem más, mint az emberi jogoktól való megfosztás. „A prostitúció elleni harc során először is biztosítani kell a nők jogait, meg kell erősíteni a társadalomban játszott szerepüket, garantálni kell jelenlétüket az intézményi szinten, és ki kell dolgozni azokat a politikákat, amelyekkel fel lehet lépni az emberi jogoktól való megfosztás minden formája ellen. Ez még nem indult meg, vagy ahol igen, ott dőcögősen halad, mert hiányoznak az olyan összehangolt politikai lépések, amelyek célja a nőknek több lehetőséget adni a nehéz társadalmi és gazdasági körülmények közepette. A foglalkoztatáspolitikai nem biztosítja a hatékony ellenőrzést az illegális munkaerőpiac felett. Az emberkereskedelmet – nemcsak szexrabszolgákat, hanem háztartási, gondozói és mezőgazdasági munkásokat is adnak-vesznek – az ellenőrzés alól elszabadult bevándorlás erősíti, mivel nincs átfogó bevándorlási és foglalkoztatási politika.”

4.5. Litvánia

4.5.1. Bevezető

A szervezet bemutatása

A Női Információs Központ (NIK) 1996 áprilisában alakult meg azt követően, hogy az ENSZ Negyedik Nőügyi Világkonferenciáját szervező Litván Előkészítő Bizottság Titkársága befejezte ténykedését. Bejegyzett civil szervezetként, az ENSZ Litván Fejlesztési Programja támogatásával a Központ részt vett a Litván Nők Haladásáért Akcióterv végrehajtásában. A NIK létrehozását az sürgette, hogy nem volt olyan szervezet, amely ernyőszervezetként koordináltan és folyamatosan figyelemmel kísérte és képviselte volna a nőkkel kapcsolatos ügyeket. A NIK más női civil szervezetekkel, a kormányzati szektorral és nemzetközi ügynökségekkel partnerségben dolgozik azon, hogy a társadalmi nemek perspektívája szerepet kapjon a nőkkel kapcsolatos minden kérdésben, és gondoskodik arról, hogy a női szempont érvényesüljön minden fejlesztési programban, a szakpolitikákban, valamint a szociális és jóléti törvények reformjában.

A NIK céljai:

- egyenlő jogok és esélyek megteremtése Litvániában a nők és a férfiak számára;
- a nők helyzetének javítása a társadalmi és a magánéletben;
- olyan környezet megteremtése, melyben érvényesül a társadalmi nemek közti egyenlőség.

A NIK fő tevékenységei:

- a társadalmi nemek egyenlőségének érvényesítése minden döntéshozatali szinten (gender mainstreaming);
- a nők elleni erőszak visszaszorítása;
- a nőkereskedelem elleni küzdelem;
- a költségvetésnek a nemek társadalmi helyzetére érzékeny elemzése ('gender budgeting');
- a nők és az információs-kommunikációs technológia ('ICT') kérdéskörével való foglalkozás.

A NIK 1995 óta foglalkozik az emberkereskedelem kérdéseivel:

- 1995-ben a NIK közreműködött az Eltűnt Személyek Családját Támogató Központ létrehozásában;
- 1997-ben elsőként adott ki angol nyelvű röpcédulát, amelyeken a keresett eltűnt lányok fotóval szerepeltek;
- 1997-ben litvánul füzetet adott ki nők és lányok számára a külföldi munkavállalással kapcsolatos tudnivalókról;
- a NIK-nek a célcsoporttal dolgozó 21 litvániai szervezetről van információja, amelyek közül 8 Vilniusban található.

2005–2006-ban a NIK három projektet valósított meg a nő- és leánykereskedelemmel kapcsolatosan:

- kampány az emberkereskedelem megelőzésére, amelyet a társadalombiztosítási és munkaügyi minisztérium támogatott;
- észak-balti kísérleti projekt a szexuális kizsákmányolás céljából eladott nők védelmére, biztonságos hazatérésére és rehabilitációjára; a nő- és gyermekkereskedelem megszüntetésére;
- a CATW – Coalition Against Trafficking in Women) támogatásával létrehozta a Balti Hálózatot, amely fellép a prostitúciós ipar legalizálása és dekriminalizálása ellen, és a keresletre igyekszik irányítani a figyelmet

A kutatás háttere

A kutatást a NIK 2007. január-februárjában végezte. 25 személlyel sikerült interjút készítenünk személyesen és telefonon. A megkérdezettek között 4 nő és 21 férfi volt; 10 polgármester olyan litván városokban,

amelyek részt vettek a „Nőt vásárolni szégyen” utcai plakátkampányban, négy különböző bizottságban tevékenykedő 10 parlamenti képviselő, 4 rendőrségi felsővezető és egy képviselő a vilniusi önkormányzatból.

4.5.2. A hazai viszonyok

Litvánia egyszerre kiinduló-, tranzit- és célország az emberkereskedelemben. Litvániából a nőket és a gyerekeket Európába (Ausztriába, Belgiumba, a Cseh Köztársaságba, Franciaországba, Németországba, Görögországba, Írországra, Olaszországba, Hollandiába, a skandináv országokba, Lengyelországba, Oroszországba, Spanyolországba, Törökországba és Angliába), továbbá Izraelbe és az Egyesült Arab Emírátsókba viszik. Bizonyított tény, hogy a Litvániából kiinduló emberkereskedelem célországai már nem annyira Görögország, Izrael és az Egyesült Arab Emírátsók, hanem egyre inkább európai országok, mint például Dánia, Franciaország, Németország, Hollandia, Spanyolország, Svédország és Anglia⁵.

Litvániába elsősorban Oroszországból szállítanak nőket. A kalinyingrádi régióból, Fehéroroszországból, Lettországból, Ukrajnából és a litván falvakból pedig Litvánia nagyvárosaiba hozzák őket prostituálnak, illetve továbbszállításra Nyugat-Európába⁶. Nem készült kutatás arról, hogy hány ember vesz részt az emberkereskedelem bűncselekményében, sem arról, hogy hány nőt kényszerítenek prostitúcióba. Erről csak helyi és nemzetközi szakértők becslései állnak rendelkezésünkre:

- Vilniusban 1000–3000 utcai prostituált van (az AIDS Központ szerint). Külföldi szakértők szerint 3000–10000.
- 15%-uk a szomszédos országokból érkezett (Oroszország, Fehéroroszország, Ukrajna stb.).
- A vilniusi pályaudvarok és buszállomások környékén 130 utcai prostituált működik (a Demetra Központ szerint).
- Naponta mintegy 30-40 szexhirdetés jelenik meg a lapokban.
- Egy ügynökség 6-8 nőt futtat.
- Vilniusban 15-20 ügynökség működik.
- Az ügynökségek haszna kb. évi 1,5 millió \$ (hivatalos adat).
- A nem hivatalos adatok szerint a hasznuk évi 5 millió \$.

Míg 1999-ben csupán egyetlen emberkereskedelemmel kapcsolatos eset került bíróság elé, 2005-ben már 32 esetet jegyeztek, melyből 20 esetben ítélet is született.

2002 januárjában a kormány elfogadta az Emberkereskedelem és a Prostitúció Megfékezése és Megelőzése Programot. A program 2005–2008 között is folytatódik, állami és önkormányzati finanszírozásban. A programot a litván belügyminisztérium által összefogott minisztériumok közti munkacsoport hajtja végre és koordinálja. Az Emberkereskedelem Elleni Észak-Balti Akciócsoport 2003 óta tevékenykedik Litvániában. 2005 októberében indult a kísérleti projekt a szexuális kizsákmányolás céljából eladott nők támogatására, védelmére, biztonságos hazatérésére és rehabilitációjára. A programban az áldozatok biztonságos hazatéréséért felelős és a rehabilitálásukat végző állami és civil szervezetek észak-balti regionális hálózata vett részt, egy-egy országra összpontosítva, fogadó állomások, információs rendszerek, képzett munkatársak, továbbá konferenciák, képzési szemináriumok, a bevált rehabilitációs eljárásokat ismertető kézikönyvek biztosításával.

Litvániában 2003 májusában életbe lépett az új büntető törvénykönyv, amely kriminalizálja az emberkereskedelmet. A törvény szerint emberkereskedelemnek számít emberek eladása, megvásárlása, vagy

---

⁵ Sipaviciene, Audra – Tureikyte, Danute: „Trafficking in Women in Lithuania: Magnitude, Mechanism, and Actors,” in *Trafficking in Women in the Baltic States: The Extent of the Challenge and Search for Effective Remedies – Report*. (Vilnius: International Organization for Migration, 2001), pp. 113.

⁶ “1/7 of All Sex Slaves in Germany Come from Lithuania – German Police”. *Baltic News Service*, 11 August 2003. Ld. még Hughes, Donna M – Denisova, Tatyana A.: „*The Transnational Political Criminal Nexus of Trafficking in Women from Ukraine: Trends in Organized Crime*,” 6, no. 3–4 (2001): 11, <http://www.uri.edu/artsci/wms/hughes/tpcnexus>.

bármilyen más módon történő elidegenítése anyagi vagy személyes haszonszerzés céljából. A bűncselekmény 8 évig terjedő börtönnel büntethető⁷.

A közigazgatási törvény tiltja a „prostitúcióban való részvételt.”⁸ A szabálysértés pénzbírsággal büntethető. Ismétlődő szabálysértés esetén az elkövető maximum 30 napos elzárással büntethető⁹. A 182-1 cikkely (a 16/06/2005 törvény módosítása, amely 2005. július 7-én lépett életbe) szerint a prostitúciós szolgáltatás nyújtása és vásárlása ugyanolyan megítélés alá esik, viszont nem vonható felelősségre az a prostitúcióba keveredett személy, aki:

- függő;
- testi-lelki erőszak vagy megtévesztés hatása alatt került prostitúcióba;
- kiskorú;
- bűnügyi eljárás során megállapított emberkereskedelem áldozata.

A Nemzeti Program a Gyermek Kereskedelmi Célú Szexuális Kizsákmányolása és a Velük Szembeni Szexuális Visszaélés Ellen, amelyet a litván kormány 2000 januárjában hozott 29. sz. rendelete fogadott el, rendelkezik a gyermekek védelméről, a gyermekkereskedelem és a gyermekekkel szembeni szexuális visszaélés elleni intézkedésekről. A Nemzeti Program stratégiai célja egy prevenciós rendszer megteremtése szexuálisan bántalmazott és kereskedelmi céllal szexuálisan kihasznált gyermekek számára. A stratégiai cél elérése érdekében a program képzést és jogi, szociális, orvosi, szervezeti és információs eszközöket nyújt; továbbá megfelelő környezetet és módszereket nyújt a hivatalos személyeknek, hogy fel tudjanak lépni a gyermekek kereskedelmi kizsákmányolása és szexuális bántalmazása ellen¹⁰.

A NIK 2007 szeptemberében frissített adatai szerint Litvániában 29 szervezet és intézmény foglalkozik az emberkereskedelem áldozatainak támogatásával. A szolgáltatásaik a maximum három éjszakára befogadó menhelyektől az olyan önkormányzati intézményekig terjednek, mint a vilniusi anya-gyerek otthon, amely hat hónapon át ad szállást és némi pénzt az áldozatoknak. Számos nagyobb szabású projekt foglalkozik az emberkereskedelem által okozott problémákkal. A nőszervezetek részt vesznek a nők és lányok elleni erőszak és a nőkereskedelem ellen szervezett minden nagyobb nemzetközi kampányban, mint pl. a „16 nap”, a „V-Day”, a labdarúgó világbajnokság alatti petíciók. Általánosságban az mondható el, hogy a litván törvények megfelelőek, de óriási a szakadék a törvény szövege és annak gyakorlati végrehajtása között.

4.5.3. A kutatás eredményei és javaslatok

A kutatás eredményei tulajdonképpen megjósolhatóak voltak: interjúalanyaink nem sokat tudtak az emberkereskedelemtől, és nem tartották lényegesnek a társadalmi nemek közti egyenlőség megvalósítását. Noha mindegyik válaszoló egyetértett abban, hogy a társadalomnak, a politikusoknak, a rendőrségnek és a szakembereknek közösen kell fellépniük az emberkereskedelem jelensége ellen, arról már nem nyilatkoztak, hogy milyen szigorú lépéseket vagy konkrét eszközöket látnának szívesen. A kutatás főbb eredményei a következők:

Szinte az összes megkérdezett egyetértett abban, hogy a prostitúció és az emberkereskedelem összefügg, hogy a lányok a szegénységük, ostobaságuk vagy a könnyen kereshető pénz reményében kerülnek a prostitúcióba. Mindegyikük egyetértett abban, hogy a prostituálttá váló nők és lányok nagyon különböző társadalmi környezetből valók, de a legtöbben szegények vagy társadalmilag kirekesztett csoportok tagjai. A prostitúcióba keveredést egyikük sem értékelte az emberi jogok megsértéseként és megaláztatásként.

---

⁷ 149. cikkely: Az új büntető törvénykönyv négy évig terjedő börtönbüntetéssel sújthatja a prostitúcióból anyagi hasznot húzó személyt vagy futtatót; 2-től 8 évig terjedő börtönbüntetésre ítélt az, aki kiskorú prostituálásból vagy futtatásból anyagi hasznot húz, vagy kiskorút von be prostitúciós tevékenységbe; hat évig terjedő börtönbüntetéssel sújtható az, aki prostitúciós hálózatot szervez vagy vezet, vagy prostitúció céljából valakit szállít; a prostitúcióban való részvétel három éves börtönbüntetéssel sújtható; 2–7 évig terjedő börtönbüntetés szabható ki arra, aki kényszerítéssel vagy megtévesztéssel egyéneket prostitúcióra kényszerít, vagy fiatalkorút prostitúcióba von be; a gyermekkereskedelemben való részvétel 2–10 évig terjedő börtönbüntetéssel sújtható.

⁸ 182.1 cikkely

⁹ 182.1. cikkely

¹⁰ Pabedinskiene, Ruta: „*Current Situation and Problems of Child Sexual Abuse and Other Forms of Violence against Children in Lithuania.*” Child Development Centre of Vilnius University, Karmaza Evaldas, Lithuania, 13 September 2001, http://www.childcentre.info/news/lithuania/situation_in_lithuania.doc.

A hazai és a nemzetközi emberkereskedelmi törvényeket csak általánosságban és felületesen ismerték. A legtöbben tudatában voltak, hogy megfelelő, sőt nagyon jó törvényeink vannak, de nincsenek végrehajtva, s ezért nem sikerül felszámolni az emberkereskedelmet Litvániában. A gyermekprostitúció mindegyik interjúalanyunk számára nagyon érzékeny téma volt. Szerintük a gyerekkor 16-18 éves korig tart. Viszont egyikük sem gondolta, hogy szigorú intézkedéseket kellene hozni a gyermekkereskedelem visszaszorítására. Az emberkereskedelem problémáinak megoldását a terület szakembereire hárították. Noha általában mindnyájan tudták, hogy a litván törvények jók, a gyakorlati végrehajtásról már nem sok fogalmuk volt.

Litvániában különféle, a prostitúció áldozatainak segítséget nyújtó szolgáltatások (rendőrség, egészségügyi intézmények, szociális szolgáltatások) működnek, de tevékenységeik nincsenek összehangolva. Eme intézmények csupán a maguk szűk területét látják el, nem ügyfél- (áldozat-) orientáltak, és nem képesek komplex módon foglalkozni a prostitúció és az emberkereskedelem áldozataival.

Nagy kárt okoznak azok az újságcikkek, amelyek a prostituáltak könnyű életét és gazdagságát ecsetelik.

A litván nőmozgalom szervezetei azt követelik, hogy a prostitúcióban élő nőket ne büntesse a törvény.

4.6. Lengyelország

4.6.1. Bevezető

A szervezet bemutatása

A Dom Zakonny Zgromadzenia Siostr Urszulanek N.M.P.z Gandino 1995 óta működik a lengyelországi Nurzec Stacja településen. A menhelyet az elmúlt tíz év során felújítottuk, többek között olasz önkéntesek segítségével. A szervezet a kezdetektől arra törekedett, hogy az emberek – főként a nők és a lányok – közelében álljon, feljüket nyitott legyen. Hangsúlyoznunk kell, hogy egy nagy, de családi hálózat alakult ki, amely hathatós segítséget nyújt a rászorulóknak.

Az egyik tevékenysége az, hogy támogatja a továbbtanuló lányokat, főként, ha tanulmányaikat nagyvárosban akarják befejezni. Ilyen esetekben a szervezet különféle költségeiket is állja (étkezés, könyvek, írószerszám, ruha stb.). Továbbá szállást biztosít a nehéz időszakot élő egyedülálló, terhes vagy kisgyermekes nőknek. Közülük sokan a nagyvárosokba mennek munkát keresni, ahol aztán, jobb híján, prostitúcióra kényszerülnek.

A szervezet egyik célja előre megállapítani, hogy a hétköznapi problémák mikor csapnak át devianciába, s időben lépni. Ennek érdekében tervbe vette egy ház felépítését Varsóban, ahol anyák – főként egyedülállók –, lakhatnak: ételt kapnak, illetve segítséget a munkakereséshez, amíg függetlenné nem tudnak válni. Ezen kívül szociális támogatást is kíván nyújtani, a családtól kapható segítség pótlására, hogy a nők visszanyerjék autonómiájukat és felelősségérzetüket.

A kutatás háttere

A kutatásba az alábbi szervezeteket és intézményeket, illetve képviselőiket és üzemeltetőiket vontuk be:

- Leginowo Tanácsának Közegészségügyi és Szociális Osztálya, amely együttműködik az Orsolya-nővérekkel a szociális problémák kezelésében, elsősorban a szegény és egyedülálló nők támogatásában;
- A varsói közegészségügyi hatóság; a leginowói rendőrség büntetői osztálya; hátrányos helyzetű családokból származó fiatalokat segítő tanárok és szociális munkások; az Egészségügyi és Szociális Támogatási Hivatal.

A megkérdezettek szerint nehéz országos szinten meghatározni az emberkereskedelem és a szexuális kizsákmányolás mértékét, ami egyébként – szerintük – szinte minden esetben más országokból (Fehéroroszország, Lettország, Litvánia, Ukrajna és Bulgária) származó nőket érint. Noha nincsenek adatok az emberkereskedelemtől és a prostitúcióról, az áldozatok száma valószínűleg egyre nő, ami aggasztó.

A térségben a prostitúció többféle formája létezik. A leggyakoribb az utcai és a bordélyházi prostitúció.

4.6.2. A hazai viszonyok

Interjúalanyaink szerint a hazai emberkereskedelem elleni törvényt, noha az megfelelően reagál a problémára, szigorúbban kellene végrehajtani, a rendőrség és az igazságügyi hatóságok erőteljesebb közreműködésével. A prostitúció megelőzését célzó normák léteznek ugyan, de gyakran nem tartják őket tiszteletben. „A törvény betartása nehéz, és az áldozat gyakran megfelelő segítség nélkül marad.”

Noha kevésbé ismerik a nemzetközi jogszabályokat, azokat hatékonyan tartják: „A nemzetközi normák megfelelőek, csak nem ismerik eléggé.” Azért az kiderült, hogy interjúalanyaink egyre inkább tisztában vannak a prostitúció törvényi vonatkozásaival is.

Függetlenül attól, hogy nem ismerik-e a törvényeket, a prostitúciót és a kizsákmányolást a bűnszervezetek illegális tevékenységének tartják.

A legtöbb interjúalany azt fogalmazta meg, hogy nehéz a prostituáltakon segíteni, „(...) mivel az esetek zömében a prostitúció személyes döntés, sőt, életmód”. Ezekben az esetekben „segíteni csak a mentalitás és az életfelfogás megváltoztatása mellett lehetséges”. A prostitúció fő okaként a szegénységet és a könnyű pénzkereset reményét jelölték meg: „azért válnak prostituálttá, mert nem látnak más módot a pénzkeresésre, és elcsábulnak attól, hogy sokkal többet kereshetnek, mintha legális munkát végeznének. Ebben a helyzetben

a prostitúciót gazdasági kényszernek tekinthetjük.” A meginterjúvoltak a szegénység mellett az alábbi prostitúcióhoz vezető okokat említették még: a nők társadalmi alávétettsége, hagyományok, rossz kapcsolatok, alacsony kulturális szint. Ezeket főként azok mondták, akiknek munkájuk révén nincs közvetlen rálátása a prostitúcióra és az emberkereskedelemre. Voltak, akik a pénzkeresést, a nő „szabad választását” emlegették, mások szerint pedig a szegénység és a munkanélküliség vezet a „társadalom betegségeihez”.

A szükséges intézkedéseket firtató kérdésekre adott válaszokból az derül ki, hogy a szexuális kizsákmányolás áldozatait alapvetően foglalkoztatással és képzéssel lehet támogatni. A foglalkoztatás a prostitúcióból való megszabadulás egyik lehetősége. „Képzéssel és munkalehetőséggel kell közbelépnünk (...) és segítenünk kell a nőknek, hogy munkát találjanak.” Arra is született javaslat, hogy az önszorgató csoportok segítségével a nőket meg kell tanítani másféle életformákra, főként a gyermekek védelme érdekében. Továbbá abban is segíteni kell az emberkereskedelem áldozatait, hogy vissza tudjanak térni a normális életbe. „Ami az emberkereskedelem áldozatait illeti, az államnak kellene szociális segítséget nyújtania, lehetőséget teremtenie legális munkára, tartózkodási engedélyt kellene biztosítania, ha az áldozat ebben az országban akar maradni és dolgozni. Az ő esetükben az egyház kulcsfontosságú szerepet játszhat, s támogathatja a reintegrációt célzó kezdeményezéseket, akár anyagilag is.”

Interjúalanyaink nem sok megvalósított kezdeményezésről és projektről tudtak. Meg tudtak említeni a térségben működő néhány egyesület (civil szervezetek, mint pl. a La Strada és az Itaca) tevékenységét, valamint az emberkereskedelem megelőzésének és visszaszorításának 2005–2006-os nemzeti tervét.

Szinte az összes megkérdezett elismerte, hogy az emberkereskedelem erősíti a szexipart, még ha nem is voltak tisztában a kettő közti kapcsolat részleteivel. Sokan azonban úgy gondolták, hogy ebben az országban a prostitúció nem mindig köthető az emberkereskedelemhez, hanem az inkább az illető döntésének a következménye, még akkor is, ha az nem jó neki. Egyes válaszadók szerint prostituálttá valaki a kiszolgáltatottsága miatt válik.

„A prostitúció a társadalmi és a családi környezet, illetve az alacsony iskolázottság folyománya, bár egyes nőket lehet, hogy kényszerítenek.”

Ami az emberkereskedelmet illeti, világosan megkülönböztették az emberek adás-vételét és az illegális bevándorlást. „A kettő közti fő különbség az, hogy az emberkereskedelem áldozatai nem dönthetnek a jövőjükéről.”

Az erősen vallásos társadalom morálisan elítéli a prostitúciót.

„A prostitúció negatív következményekkel jár a társadalom számára. Romlanak az erkölcsök, nő az abortuszok száma, terjednek a rossz szokások, a fiatalok könnyű életet akarnak, és mások kizsákmányolásából akarnak meggazdagodni, gyakoribbá válnak a különféle bűncselekmények, leértékelődik az ember mint lény, az emberek eltávolodnak az Istentől, tönkremegy a nemzet.”

A kliens szerintük „erkölcsi nulla”, és talán ez az oka annak, hogy miért tartja sok interjúalanyunk pozitív intézkedésnek a kliens kriminalizálását.

4.6.3. A kutatás eredményei és javaslatok

A szexuális kizsákmányolás visszaszorításának egyik akadályá nyilvánvalóan a piac logikájából és a kereslet meglétéből fakad. Interjúalanyaink szerint bármelyik férfiből – „életkorra és társadalmi szintre való tekintet nélkül – lehet kliens. A prostitúció nagyon hétköznapi, az úgynevezett tisztességes férfiak is előszeretettel élnek vele, akik egyébként hívő emberek, jó apák és férjek.” A jelenség terjedésének kétségtelenül meglesznek a kulturális konzekvenciái. „Egy olyan jelenség, amely egyre hétköznapiabb, normálissá fog válni, és egy idő után a közvélemény nem is fogja követelni a visszaszorítását.”

A nők és a gyerekek szexuális kizsákmányolása visszaszorításának egyik szükséges feltétele a „társadalom morális megújulása”. Továbbá a jelenség visszaszorulásával erősödhet a gazdaság. „Egyfelől vannak gyerekek, akik számára a prostitúció azért vonzó, mert így megvehetik maguknak azokat a javakat, amelyeket a szüleik nem tudnának megfizetni, másfelől pedig vannak felnőttek, akik szeretnek visszaélni felsőbbbségükkel.”

A meginterjúvoltak nem említették, hogy a szexuális kizsákmányolás és az emberkereskedelem összefüggne az emberi jogok és az esélyegyenlőség megsértésével. Néhányan a válaszolók közül azonban utaltak a nők társadalmi alárendeltségére. Semelyikük nem javasolt olyan kezdeményezéseket, amelyek elősegítenék a

társadalmi nemek közti egyenlőség érvényesítését vagy a forrásokhoz való egyenlő hozzáférést. Nem beszéltek arról sem, mennyiben sikerült eddig elérni e két elv érvényesítését.

Interjúalanyaink nem említették a nők jogainak kérdését, s azt sem, hogy hogyan lehetne e jogok védelmét a politika főáramába integrálni az emberkereskedelem, valamint a nők és lányok szexuális kizsákmányolásának megakadályozása és visszaszorítása érdekében.

4.7. Svédország

4.7.1. Bevezető

A szervezet bemutatása

A BalticFem egy transzregionális civil szervezet, amelynek központja Svédországban, Norrtäljében található. A szervezetet 2002 őszén hozta létre néhány tapasztalt, elkötelezett, a társadalmi nemek egyenlőségének területén régóta dolgozó ember.

A BalticFem főbb céljai:

- Elkötelezetten küzdünk a társadalmi nemek egyenlőségéért, mert meggyőződésünk, hogy csak akkor lehet igazságos és virágzó társadalmat építeni, ha annak minden tagját – nőket és férfiakat – ugyanazok a jogok, kötelezettségek és lehetőségek illetnek meg.
- Érdeklődünk a foglalkoztatás és a vállalkozóvá válás iránt, mert nézetünk szerint valóban fenntartható, az állampolgárok javát szolgáló fejlődés csak akkor valósítható meg, ha az emberek saját legális jövedelmükből el tudják magukat tartani.
- Alaposan meg szeretnénk ismerni a Balti-tengeri régiót – otthonunkat – és annak konkrét problémáit, vonzerejét (például az emberkereskedelem és az integráció kérdései kapcsán).

A BalticFem esetében a szükséges tudás mellett a források és lehetőségek is megvannak ahhoz, hogy sok, különböző méretű projektet valósítson meg. 2002-ben folyt a röviden „Dialoguefem”-ként ismert (A nők részvétele a foglalkoztatási stratégiákról tartott európai párbeszédben) projekt, amelyet az Európai Bizottság Foglalkoztatási és Szociális Főigazgatósága finanszírozott. A projekt fő célja az Európai Foglalkoztatási Stratégia olyan eszközként való népszerűsítése volt, amely segítheti a nők részvételét a munkaerőpiacon. Ezután a BalticFem kilenc európai országban működött együtt különféle szervezetekkel, majd a saját és a partnerek által tapasztalt problémák megoldására különböző projekteket folytatott, és tervez folytatni.

A BalticFem modern és innovatív technológiákat, pl. Internet, alkalmaz annak érdekében, hogy az egyes projektekre és tevékenységekre allokált forrásokat a legjobb és leghatékonyabb módon használja fel. A Dialoguefem projekt során megerősödött az a meggyőződésünk, hogy a projektjeinket folyamatorientált módon kell megvalósítani, mert így lehet az érintettek tapasztalatait és az Internetet a legeredményesebben felhasználni.

A BalticFem több, a helyi, az országos és a nemzetközi emberkereskedelem visszaszorítását célzó projektben vett részt. Elsődlegesen egy civil szervezetekből álló, erős hálózat kiépítésére koncentrált, amely hatékonyan tudatosítaná a társadalomban a problémát. Az egyik jelenleg folyó projektünk az „EQUAL – Cooperation against trafficking” (Együttműködés az emberkereskedelem ellen), amely egy egyedülálló együttműködés hatóságok, egyházak, múzeumok, egyetemek és civil szervezetek – pl. a BalticFem – között. A projekt három téma köré épül:

- az emberkereskedelem ellen együtt fellépő hatóságok,
- Action Worthy Life (a civil szervezetek hálózata),
- tudatosítás és érdekvédelem.

Az emberkereskedelem elleni együttműködést az EU a Szociális Alapokból finanszírozza.

A kutatás háttere

A következő forrásokból dolgoztunk: a korábbi svéd kormány dokumentumai; az új Integrációs és Társadalmi Nemek Egyenlősége Minisztérium tisztviselőivel készített rövid interjúk, valamint az új kormány esélyegyenlőségi politikai tanácsadójától kapott rövid beszámoló.

4.7.2. A hazai viszonyok

Az Európai Unió 1997-es közös nyilatkozatával („Hágai Nyilatkozat”) összhangban az országos rendőrség Nemzeti Bűnügyi Nyomozóirodáját jelölték ki emberkereskedelmi referensnek.

A Nyomozóiroda gyűjti össze és elemzi a Svédországon belüli, illetve a Svédország és más országok közti emberkereskedelem mértékéről való információkat, és tesz javaslatokat arra, hogy hogyan lehetne az emberkereskedelmet megelőzni, illetve ellene fellépni. Rendszeresen jelentést tesz a svéd kormánynak.

A Nyomozóiroda szerint Svédországba évente 400-600 nőt szállítanak be emberkereskedők szexuális kizsákmányolás céljából, zömmel a balti országokból, Kelet-Európából és Oroszországból. A kereskedők gyakran úgy toboroznak nőket, hogy telefonon pincérnői, táncosnői vagy háztartási alkalmazotti munkát kínálnak nekik. Amikor a nők vagy lányok megérkeznek a célországba, a futtatók elveszik útlevelüket és papírjaikat. „Beavatásuk” céljából gyakran szexuálisan bántalmazzák, megerősokolják a nőket, majd bordélyházakba vagy szexklubokba adják el őket, ahol a társadalomtól elszigetelve élnek.

A futtatók fogva tartják őket, keresetük java részét elveszik. Szinte korlátlan uralmuk van az idegen országban tartózkodási engedély és nyelvismeret nélkül élő nők felett. A kereskedők és a futtatók svéd határ menti városokba és falvakba is szállítanak nőket a helyi férfiak kiszolgálására, majd visszaküldik a nőket eredeti hazájukba.

Svédországban 2002. júliusában lépett életbe az a törvény, amely a büntetőjog hatálya alá vonja a szexuális kizsákmányolás céljából történő emberkereskedelmet. A 2004. július 1-jei törvénymódosítással a kriminalizálást kiterjesztették mindenfajta emberkereskedelemre, beleértve az országhatárokon belüli, illetve például a kényszermunka vagy szervkivétel céljából történő emberkereskedelmet is. A svéd büntetőtörvénykönyv 4. fejezetének 1/a szakasza értelmében mindenki felelősségre vonható emberkereskedelemért, aki jogtalan kényszerítéssel vagy megtévesztéssel, az illető kiszolgáltatottságának kihasználásával vagy bármilyen más törvénytelen eszközzel valamely személyt toboroz, szállít, bújtat, fogad, vagy efféle tettet követ el, s ezáltal hatalomra tesz szert az adott személy felett abból a célból, hogy:

- a büntető törvénykönyv 6. fejezete 1, 2, 3, 4, 5 vagy 6 szakaszában meghatározott szexuális bűncselekményeket kövessen el ellene, alkalmi szexuális kapcsolatokra vagy a szexuális kizsákmányolás más formáiba kényszerítse;
- házi cselédként, kényszermunkában vagy egyéb alárendelt helyzetben tartsa;
- szervét kivegye vagy
- más egyéb, az illető bántódását okozó módon kizsákmányolja.

Büntetőjogilag felelősségre vonható továbbá bárki, aki a fenti célokból egy másik személy felett kontrollt gyakorol, vagy a másik személy feletti kontrollt harmadik félnek adja át. Hasonlóképpen felelősségre vonható bárki, aki a fenti bekezdésben leírt cselekedetet egy 18 életévét még be nem töltött személy ellen követi el, még akkor is, ha nem használt erőszakos kényszerítő eszközöket. Az emberkereskedelemben bűnösnek talált személy kettőtől tíz évig terjedő börtönbüntetésre ítéltető.

2004. október 1-jén módosult az Idegenrendészeti Törvény. Korábban a nemzetközi és hazai bűnügyekben nyomozó rendőrök és ügyészek abba a nehézségbe ütköztek, hogy nem volt jogalap arra, hogy a Svédországban jogtalanul tartózkodó áldozatok és tanúk az országban maradhassanak az igazságügyi eljárás idejére. Tekintettel az emberkereskedelem visszaszorításának fontosságára, az Idegenrendészeti Törvényt úgy módosították, hogy az ilyen személyek számára korlátozott idejű tartózkodási engedély adható ki.

A korlátozott idejű tartózkodási engedély akkor adható ki az áldozatnak vagy a tanúnak, ha Svédországban tartózkodásuk szükségesnek bizonyul az előzetes vizsgálat vagy a fő eljárás lefolytatásához az adott bűnügyben. A nyomozás bonyolultságától függően – illetve fellebbezés esetén – a tartózkodási engedély az ügyész kérelmére meghosszabbítható. Svédországi tartózkodásuk alatt az áldozatok jogosultak egészségügyi és orvosi ellátásra, szociális segélyre. A Szociális Szolgáltatások Törvénye értelmében az önkormányzatok feladata arról gondoskodni, hogy a település minden lakosa megkapja az igényelt támogatást és segélyt. Ennek megfelelően a települési önkormányzatok és a regionális egészségügyi hatóságok költségeit az állam megtéríti.

Az előző svéd kormány (amelyet a szociáldemokrata párt vezetett) kezdte el kidolgozni az Emberkereskedelem Elleni Nemzeti Akcióprogramot. Az Akcióprogram két akciótervből áll:

1. Nemzeti Akcióterv a prostitúció és a szexuális célú emberkereskedelem, elsősorban a nő- és gyermekkereskedelem felszámolására.
2. Nemzeti Akcióterv a kényszermunka, a szervkivétel és a kizsákmányolás egyéb formái céljából folyó emberkereskedelem felszámolására.

A 2006. szeptemberi választások óta Svédországot négy jobboldali párt koalíciójával alakult új kormány vezeti. A kormány most kezdte kidolgozni „Az Emberkereskedelem Felszámolását Célzó Nemzeti Akcióprogram”-ját, amelyet majd 2007 júniusában mutatnak be.

4.7.3. A kutatás eredményei és javaslatok

A prostitúció, a szexuális kizsákmányolás és az emberkereskedelem

Svédországban a prostitúciót a férfiak által a nők és a gyermekek ellen elkövetett erőszak egyik válfajának, illetve a nők és a gyermekek kizsákmányolása egyik formájának ismerik el. A probléma súlyos társadalmi gondot jelent, s nemcsak az adott prostituált nőnek vagy gyereknek okoz kárt, hanem az egész társadalomnak. A nemek nem lesznek addig társadalmilag egyenlők, amíg a férfiak nőket és gyermekeket prostituálnak, adnak-vesznek, kizsákmányolnak.

A törvényben a svéd kormány és a parlament úgy határozta meg a prostitúciót, mint nők integritásának durva megsértését, a férfiak által a nők és gyermekek ellen elkövetett erőszak egy formáját. 1999. január 1. óta a szexuális szolgáltatások vásárlása vagy vásárlási kísérlete szabálysértésnek minősül, amely pénzbírsággal vagy maximum hat havi börtönnel büntethető, az emberkereskedelem és prostitúció áldozatává vált nőket és gyermekeket pedig nem büntetik.

2005. április 1-jén a szexuális szolgáltatások vásárlását tiltó törvényt kiterjesztették azokra az esetekre, amikor valaki más (harmadik személy) fizetett vagy tett ígéretet a fizetésre.

Amióta a törvény életbe lépett a rendőrségi és a szociális szolgálatok adatai szerint drasztikusan csökkent az utcai prostituáltak száma. Csökkent mind a szexuális szolgáltatásokat vásárló férfiak, mind a prostitúcióba újonnan bevont nők száma. A Nyomozóiroda szerint a törvény elrettenti az emberkereskedőket attól, hogy Svédországban rendezkedjenek be.

A svéd büntető törvénykönyv 6. fejezetének 11. szakasza

Az a személy, aki a fejezetben már tárgyalt eseteken kívül alkalmi szexuális kapcsolatot létesít fizetség ellenében, pénzbírságra vagy maximum hat havi börtönre ítéltető szexuális szolgáltatás vásárlásáért. Az első szakaszban leírt tényállás arra is vonatkozik, ha valaki más fizet vagy tesz ígéretet fizetésre.

„A nők elleni erőszak” című kormányzati törvénytervezet (1997/98:55 sz. javaslat) értelmében a Svéd Országos Egészségügyi és Népjóléti Bizottság feladata, hogy folyamatosan figyelemmel kísérje és gyűjtse az információt a svédországi prostitúcióról és a szociális hatóságok intézkedéseiről, és nyomonkövesse a nemzetközi fejleményeket. 2005. április 1-jén a svéd büntető törvénykönyv új szakasszal bővült (6. fejezet 9. szakasz), amely kriminalizálja a gyermek szexuális aktusba való bevonását. A büntett pénzbírsággal vagy maximum két éves börtönbüntetéssel sújtható.

A társadalmi nemek egyenlősége, a prostitúció és az emberkereskedelem

Ahogy a férfiak által a nők ellen elkövetett erőszak más formái is, a prostitúció is nemspecifikus jelenség: az áldozatok túlnyomó többsége nő és lány, az elkövetők pedig minden esetben férfiak. A prostitúció és az emberkereskedelem azért létezik, mert a férfiak részéről kereslet jelentkezik nőkre és gyermekekre, főként lányokra. Ha a férfiak nem tekintenék természet adta joguknak, hogy nőket és gyereket vásároljanak szex céljából, akkor nem is létezne a prostitúció és a szexuális célokból történő emberkereskedelem. Az emberkereskedők és a futtatók a nők és a lányok gazdasági, társadalmi, politikai és jogi alárendeltségéből húznak hasznot. Ezt nyilvánvalóan bizonyítja az a tény, hogy az egyéb fajta elnyomást – pl. rasszizmus – is elszenvedő nők erősen túlreprezentáltak a globális prostitúciós iparban.

A prostituált nők és gyerekek vásárlásáról hagyományosan azt szokták gondolni, hogy a férfiak csak „természetes” szexuális igényüket elégítik ki, ezért a valódi indítékaikat eddig nemigen firtatták vagy tanulmányozták. A figyelem inkább a prostituált nőkre és lányokra irányult, annak ellenére, hogy a prostitúciót teljes egészében a férfiak szexuális vágya és magatartása tartja fenn. Kik hát ezek a férfiak, akik

feljogosítva érzik magukat arra, hogy nőket és gyermekeket vásároljanak, és hogy megalázó, fájdalmas szexuális támadásnak és erőszaknak tegyék ki őket?

A legfrissebb tanulmányok szerint, amelyet az Országos Közegészségügyi Intézet (NIPH 2000:17) készített, Svédországban minden nyolcadik férfi, életkorára és társadalmi osztályára való tekintet nélkül, vásárol szexet életében legalább egyszer. Ők a svéd férfitársadalom keresztmetszetét adják. Sokuk házasember vagy partnerkapcsolatban él, és gyereke van. A tények nem támasztják alá azt a képet, hogy a kliens magányos deviáns volna. A vásárló inkább a jól öltözött, jól kereső, középosztálybeli apa üzleti úton. A vásárlónak van pénze, stabil társadalmi helyzete, képzettsége, hatalma, szöges ellentétben a megvásárolt nővel vagy gyerekekkel. Egy 2002-ben, Stockholmban végzett tanulmány szerint a 16–25 éves fiúk majdnem 10%-a vásárolt már szexuális szolgáltatást.

5. A KÖZÖS KUTATÁSI EREDMÉNYEK ÉS JAVASLATOK

A kutatási eredmények és a rendfenntartó szervekkel, az állami hatóságokkal, valamint a civil szervezetekkel fenntartott párbeszéd alapján az ENATW szeretné a vitát folytatni, és közvetlen, európai szintű lépéseket kíván kezdeményezni a következő témákban:

Mi biztosítja a kimeríthetetlen nő-utánpótlást a szexipar számára

A legtöbb EU országban az elmúlt években újfajta szakpolitikai kezdeményezések születtek az emberkereskedelem megfékezésére: jogi reformok, új szolgáltatások az áldozatok védelmére, a társadalom figyelmének felhívása, a rendőri munka koordinálása országos és nemzetközi szinten. Az emberkereskedelemre és a szexuális kizsákmányolásra vonatkozó EU-s és nemzeti jogi keretek azonban nem kötik össze e szakpolitikai területeket, nem csökkentik a nemek közti egyenlőtlenséget, és nem érvényesítik a nők jogait. Az emberkereskedelem és a szexuális kizsákmányolás ellen hozott törvényi és politikai intézkedéseket meg kell támogatni a gender mainstreaming eszközeivel: társadalmi nemek egyenlőségi elveit érvényesítő és megvalósító tevékenységek hatásvizsgálatával annak érdekében, hogy nagyobb figyelmet kapjon a kirekesztés által fenyegetett nők társadalmi beilleszkedésének folyamata. Szegregált adatokat kell gyűjteni és nyilvánosságra hozni a prostitúcióról és az emberkereskedelemtől a bűncselekmények és jogsértések típusa, nem, életkor, földrajzi régió és településtípus felbontásában, valamint a hozott intézkedések szerint.

Miképp fér össze a szexipar a nők jogainak védelmével

A szexiparba kényszerített nők kizsákmányolását és az ellenük elkövetett erőszakot általában a gazdasági migráció és a közrend kérdésének tekintik, s a társadalmi nemek perspektívája nem szerepel a politikai vitákban, és ritkán foglalkoznak vele közvetlenül. A prostitúció és a szexipar támogatása – mint az EU-tagállamok által a szegénység elnőiesedésére adott egyik lehetséges megoldás – az emberi jogok és a társadalmi nemek közti egyenlőség elveinek súlyos megsértése. A prostitúciót legalizáló és a szexipart támogató politika nem védi a nők jogait, s nem segít a prostitúcióban élő nők helyzetén:

- a politikai és társadalmi programok nem tekintik prioritásnak a prostitúciót és a szexipart átható bántalmazás, erőszak és kizsákmányolás megfékezését;
- ahol a szexipart legalizálták/szabályozták, a prostitúció és az emberkereskedelem által kizsákmányolt nők nem tehetnek feljelentést az őket ért erőszak miatt;
- nincsenek beavatkozások azon körülmények felszámolása érdekében, amelyek megkönnyítik az emberkereskedők és a „szexvállalkozók” számára a nők és a gyerekek behálózását.

A prostitúció legalizálása és az emberkereskedelem közti kapcsolat további tanulmányozása és elemzése szükséges.

Fókuszban a kereslet

Noha a szexiparban az erőszak és a szexuális bántalmazás túlnyomó részét férfiak követik el nők ellen, a kliens nem szokás a szexuális kizsákmányolás egyik láncszemének tekinteni. A szexuális szolgáltatások keresleti oldalát – csakúgy, mint a „szexvállalkozókat” – a szexipar aktív résztvevőinek kell tekinteni. Megelőző intézkedésekkel, köztudat-formáló akciókkal – a keresletet alkotó férfıtársadalom felrázásával – kell elejét venni annak, hogy a legalizált szexipar keretei között jelen lévő diszkriminációval, bántalmazással, erőszakkal és kizsákmányolással szemben közöny, érzéketlenség alakuljon ki.

A Svédországban és az Olaszországban végzett kutatások alapján a többi EU-országban is alkalmazható kutatási módszertant kell kidolgozni és alkalmazni.

Az egyetemeken, az iskolákban, a felnőttképzés minden szintjén – különösen a köztisztviselők, a rendőrök és a szociális munkások szakképzése során – oktatni kell az emberkereskedelemre és a nemek társadalmi egyenlőségére vonatkozó európai uniós normákat.

5.1. Összefoglaló megállapításaink

Tapasztalataink és a nemzetközi kutatások ismerete arra intett bennünket, hogy az egyesült Európa országában is eltérően értelmezik az emberkereskedelem fogalmát, és egymástól nagyban különböző módon építették be a nemzetközi normákat (egyezményeket, előírásokat) a hazai jog- és intézményrendszerbe. Úgy láttuk továbbá, hogy a nemzetközi normák és a hazai jogszabályok gyakorlati alkalmazása is jelentős különbségeket mutat.

A prostitúció és az emberkereskedelem nőjogi, vagy társadalmi-nemi problémaként való kezelését némelyik országban helyeslik, vagy legalább eltűrik, másutt egyenesen kinevetik. Mindez szorosan összefügg azzal is, hogy az adott országban mennyire támogatják, fogadják el a nők jogainak érvényesítéséért, illetve az emberkereskedelem áldozatainak megsegítéséért tevékenykedő civil szervezeteket.

Köztudott még, hogy az új tagállamokhoz képest jelentékeny gazdasági és társadalmi előnyöket élvező régebbi EU-tagállamok is nagyon különböző megoldásokat alkalmaznak az emberkereskedelemmel kapcsolatban. Elég, ha csupán arra gondolunk, hogy vannak országok, amelyek csatlakoztak az emberkereskedelem leküzdését célzó ENSZ-egyezményekhez, s vannak, amelyek nem. Vannak országok és szervezetek, amelyek álláspontja szerint a prostitúció és az emberkereskedelem két egymástól független jelenség, s vannak, amelyek szerint csupán ugyanazon társadalmi probléma két eltérő vetületével állunk szemben. Egyes országokban a prostitúció legális keresőfoglalkozásnak, a prostituáltak bordélyban való alkalmazása törvényes vállalkozási formának számít, másutt a prostitúció haszonélvezői mellett a prostitúció igénybevevője is büntetőjogi következményekkel kell, hogy számoljon.

További különbséget kell látnunk a többé-kevésbé szegény, újonnan csatlakozott országok esetében. A volt szovjet tömb – és vele az egész szovjet érdekszféra – felbomlása az elmúlt másfél évtizedben lényeges változásokat hozott az emberkereskedelem területén is. Ezeket a változásokat elősegítették a technikai fejlődés új eredményei (internet, mobilkommunikáció stb.). Szembe kell néznünk a ténnyel, hogy ezek az országok szinte kivétel nélkül a fejlettebb nyugat-európai államok szexpiacának beszállítói (forrásterületei) lettek, s ez tovább bonyolítja a helyzetet. Egészen más problémák merülnek fel ugyanis egy országban, ahol a helyi prostitúcióban élő nők és gyermekek többsége külföldi állampolgár (s az őket „forgalmazó” bünszervezetek nem elhanyagolható része is külföldiekből tevődik össze), mint ahol túlnyomórészt hazai szervezetek vonnak be helyben élő nőket és gyermekeket a prostitúcióba – akár otthoni, akár külföldi „felhasználás” céljából.

A nyugat-európai fejlettebb államok már évtizedek óta komoly gondot fordítanak arra, hogy biztosítsák állampolgáraik – köztük a nők – számára a jóléti társadalom előnyeiből való részesedést, s a legrosszabb helyzetben lévőköt is a társadalmi szolidaritás hálójával fonják körül. Ezzel párhuzamosan, mivel csökken a kiszolgáltatott, elnyomott, jogfosztott nők és gyermekek száma, csökken a belföldi prostituált-utánpótlás is. Az általános jólét növekedéséből következően azonban a kínálatéval ellentétes tendenciát mutat a kereslet. A közép-kelet-európai társadalmi fordulatot követően a Nyugatról Keletre irányuló szexturizmus föllendítette a helyi prostitúciót, aktiválta és generálta az emberkereskedelem helybéli forrásait. Mindehhez a folyamatos prostituált-utánpótlást a növekvő létszámú szegény és leszakadó néprétegek biztosítják.

Olyan nagy a nyugat-európai prostitúciós piac felvevőképessége, hogy egyes nemzetközi szervezetek (ENSZ, IOM) százezrekre becsülik az évente frissen importált prostituáltak számát. Nyugat-Európa – megrázó hírekből – időről időre megdöbbenéssel értesül arról, hogy miféle durvaság, erőszak, kizsákmányolás és jogfosztottság a jellemzője ennek az emberkereskedelemnek. Pedig nincs min csodálkozni: a prostitúció lényege az erőszak, a kizsákmányolás és a jogfosztottság – ráadásul a nyelvet nem ismerő, más kultúrájú, más vallású prostituált még kiszolgáltatottabb. A szegény országok – más egyéb természeti kincseik mellett – a prostitúciójukat exportálják Nyugatra, mégpedig lábon. Akár emberkereskedelemnek tekintjük ezt a jelenséget, és üldözni próbáljuk, akár szabályos munkaerő-közvetítésként fogadjuk, amíg fizetőképes keresletre számíthat, az emberkereskedelemből hasznot húzók meg fogják találni az útját és a módját annak, hogy árujukat eljuttassák a fogyasztókhoz.

Óriási az európai kormányok és állampolgáraik felelőssége e téren. Látnunk kell a kontrasztot az egyre inkább felemelkedő, egyenjogúsodó nyugat-európai nőtársadalom, valamint a Közép-Kelet-Európából és a világból más tájairól származó, rabszolgasorba süllyedő nőtársaik között.

Az ENATW projekt partnerei:

Associazione IRENE, Olaszország,
MONA – Magyarországi Női Alapítvány,
A. F. P. Patronato San Vincenzo, Olaszország
Amicale du Nid, Franciaország
Research Centre of Women's Affairs, Görögország,
BalticFem, Svédország,
Women's Issues Information Centre, Litvánia
Dom Zakonny, Lengyelország

A projekt honlapja: www.aretusa.net

További információ:

Associazione IRENE, Iniziative Ricerche Esperienze per una Nuova Europa

(Az EU-15 regionális koordinátora)

Olaszország, 20123 Milano, Piazza San Giorgio, 2.; telefon: 0039-028057196; fax: 0039-028057333, e-mail: irene@irene.mi.it; honlap: www.irene.mi.it

MONA, Magyarországi Női Alapítvány

(Az EU új tagországainak regionális koordinátora)

Postacím: 1537 Budapest, Pf. 453/277.; e-mail: mona.alapitvany@gmail.com;
honlap: www.mona-hungary.hu

AFP, Patronato San Vincenzo

(A nem EU-tagországok és a csatlakozás előtt álló országok regionális koordinátora)

Olaszország, 24125 Bergamo, via M. Gavazzeni, 3.; telefon: 0039-035-319361; fax: 0039-035-314188;
e-mail: cfpbergamo@afppatronatosv.org